

A MAGYAR
KODÁLY
TÁRSASÁG
HÍREI

XXXV. évfolyam

2014/4

Emlékezés Vargyas Lajos születésének CENTENÁRIUMA ALKALMÁBÓL

Az MTA BTK Néprajztudományi és Zenetudományi Intézetei 2014. szeptember 29-én az MTA Székház Felolvasótermében emlékkonferencián emlékeztek meg a 2007-ben elhunyt nagy magyar népzene-kutató és folklorista *Vargyas Lajos* születésének centenáriumáról.

A konferenciához kapcsolódóan látott napvilágot a „Folkmagazin” (a Táncház alapítvány évente 6 + 1 alkalommal megjelenő magazinja) *előrehozott* 2015. évi (XXII. évfolyam) XI. különszámaként, *Vargyas Gábor* szerkesztésében, az „Akarjuk-e, hogy éljen a népdal? Vargyas Lajos művelődéspolitikai írásai” című, 76 oldalas kiadvány. Címlapján a mellékelt fotó.

Vargyas Lajos – Domokos Mária, Paksa Katalin és Olsvai Imre társaságában, a Népzene Tára VII. kötetének megbeszélésén.

A Magyar és Nemzetközi Kodály Társaság egykori kiemelkedő tagjára való emlékezésük a következő írást a különszám nyomán közöljük újra.

A
MAGYAR
KODÁLY TÁRSASÁG
HÍREI

SZERKESZTI:
MÁRKUSNÉ NATTER-NÁD KLÁRA

XXXV. évfolyam – 2014/4
december

TARTALOM

Emlékezés Vargyas Lajos születésének centenáriuma alkalmából	
A népdal Magyarországon – <i>Vargyas Lajos</i>	4
Bárdos Lajos születésének 115. évfordulója – <i>M. N.-N. K.</i>	14
Szerzői hangverseny – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	19
Két Bárdos kötet tanúságai és tanulságai – <i>Ittész Mihály</i>	24
Megemlékezések Rajeczky Benjaminról – <i>Tari Lujza</i>	27
Vass Lajos Emlékünnep Komáromban – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	30
Jubileumi hangverseny – <i>Hartyányi Judit</i>	32
A Verbunkos ünnepe 2014-ben, Lavotta emlékévé – <i>M. N.-N. K.</i>	34
Fáy István Zenei Gyöngyei – <i>Elek Szilvia</i>	36
Kodály Zoltán verbunkos zenéi – <i>Ittész Mihály</i>	38
Mátyusföldi megemlékezés – <i>Dombóvári János</i>	42
A Miskolci Kamarazenei Nyár – <i>Sziklavári Károly</i>	45
HANGVERSENYEK	
Cantemus hangverseny Nyíregyházán – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	48
A Budapesti Monteverdi Kórus, Milánóban – <i>Kollár Éva</i>	50
A Törökbálinti Cantabile Kórus Olaszországban – <i>Nagy Márta</i>	51
„Maradj velünk mert esteledik...” – <i>Nagy Márta</i>	52
Kaliforniában 45 éves a Kodály Program – <i>Hartyányi Judit</i>	53
KÖNYVISMERTETÉS	
Mózer Zoltán: Időt halasztani, napot mulasztani – <i>Paksa Katalin</i>	55
Joób Árpád: Félre bánat, félre bú – <i>Gerzanics Magdolna</i>	58
NEKROLÓG	
Darvas Éva 1924-2006 – <i>Szőnyi Erzsébet</i>	59
Búcsú Kemény Endrétől – <i>Ittész Mihály</i>	60

A címodalt Borsos Miklós alkotásával **Szántó Tibor** tervezte

A kiadványt Dobó Nándor tervezte

Kiadja a **Magyar Kodály Társaság**

Felelős kiadó: a **Magyar Kodály Társaság elnöke**

Adószámunk: 19040437-1-42

ISSN 0230-3639

Nyomda: László és Társa Bt.

Felelős vezető: László András

Kiadványunk támogatói

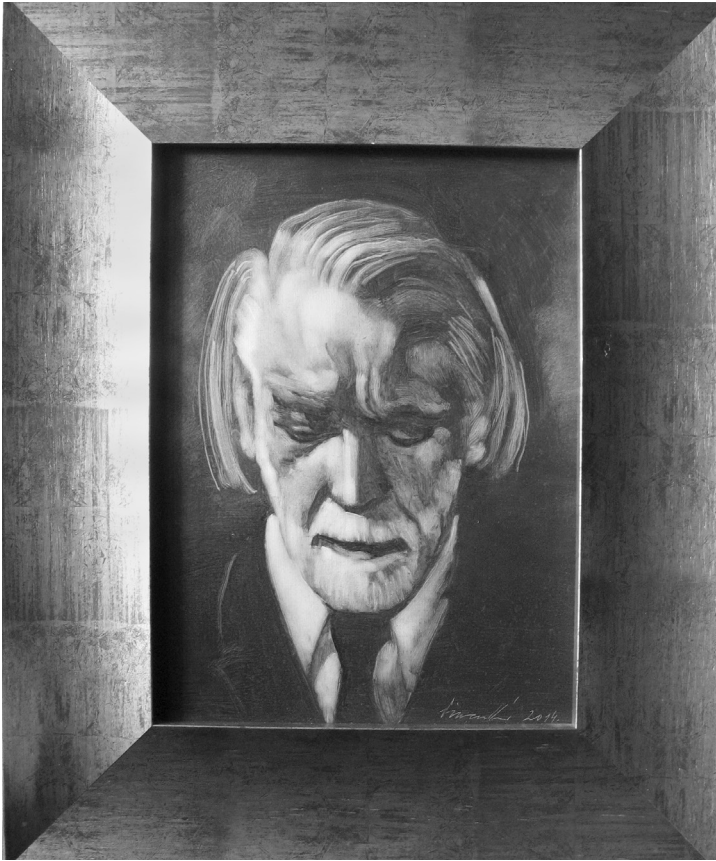
Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Kodály Zoltán

Vinczellér Imre alkotása

a portré a Kodály Fesztiválon megrendezett
„Koncert képek” kiállításra készült, 2014.
(40x30 cm. olaj, farost)

A népdal Magyarországon

A múlt század végéig a magyar közönség szinte semmit sem tudott a népdalról. Amit népdalnak ismertek, az a korabeli dalszerzők termése volt: népies műdalok több-kevesebb népies vonással. Népdalkiadványaink nem voltak. Ami ezt a célt akarta szolgálni, nagyrészt a nép által is énekelt népies műdalokat adta közre, s csak nagyon kis százalékban akadt köztük valódi népdal is. Ezek is többnyire a néphagyomány felszínén úszó, kevésbé jellegzetes darabok voltak. S ha mégis közējük keveredett egy-egy valódi, régi, jellegzetes, népi dallam, alig lehetett ráismerni a kottaírás fogyatékoságai miatt. Különösen a ritmus hibás ezekben a lejegyzésekben, alig sejtet valamit a népi előadás valóságáról. Mindez azonban tulajdonképpen nem is fontos, minthogy ezek a gyűjtemények teljesen kívül maradtak a nagyközönség érdeklődésén, s egyáltalán nem befolyásolták ízlését. A [19.] század végén, az [18]90-es években kezdődött meg a valódi néphagyomány összegyűjtése, méghozzá olyan módon, amely alkalmas volt a népi előadás valószínű tulajdonságait megörökíteni. Vikár Béla folklorista és műfordító¹ a Kalevala fordításához akart népnyelvi és népköltészeti anyagot gyűjteni, és ebben a munkában alkalmazta először a világon már Edison-fonográfot. Ő százakra menő népdalt és népballadát vett föl viaszhengerekre. Azonban nem lévén zenész, a dallamokat lejegyezni nem tudta. Azt más valaki, egy karnagy, Kereszty [István]² jegyezte le igen vázlatosan.³ Azonban mind a hengerek, mind a lejegyzések a Néprajzi Múzeum szekrényeiben elzárva maradtak, ismét csak anélkül, hogy a nagyközönség, vagy akár a zenei szakörök is tudomást vettek volna róla. Zenészekre volt szükség ahhoz, hogy a magyar népdalt valóban fölfedezzék, és hogy a népdal elfoglalja azt a helyet a zenekultúránkban, amelyet megérdemel.

Ez a [20.] század első éveiben meg is történt. Ekkor indult el Kodály Zoltán zeneszerzői és tudományos pályája. Amint saját maga mondja el visszaemlékezéseiben, ő számtalan népdalt tudott már falusi emlékeiből, amidőn először találkozott a régi népdalgyűjteményekkel. Az emlékek sehogy sem voltak egyeztethetők azzal, amit ott talált. Már ekkor megszületett benne az elhatározás, hogy ezekért a dalokért valamit tennie

1 Vikár Béla (1859–1945): etnográfus, folklorista, műfordító, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, parlamenti gyorsíró. Magyarországon elsőként készített népzenei felvételeket fonográf-fal, mintegy 7000 népdalt gyűjtött. A Kalevala műfordítója, a Néprajzi Társaság titkára.

2 Kereszty István: a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtári őre. Kezdetben ő volt megbízva Vikár Béla fonográfhengereinek a lejegyzésével.

3 Az eredeti szövegben, amelyben több sajtóhiba és elírás is van, ezen a helyen „változtatásan” szerepel, amit értelem szerint „vázlatosanra” javítottunk.

kell. Véglegessé vált elhatározása akkor, amikor megismerkedett Vikár Béla gyűjteményével. Magyarország fennállásának ezredéves ünnepén, egy kiállításon látta Vikár gyűjteményének néhány darabját, majd ennek nyomán meghallgatta múzeumbeli hengereit. Egy új világ tárult ki előtte, s megadta a végső lökést arra, hogy maga is elinduljon fölkeresni az ország különböző tájain élő dallamokat. Rövidesen megismerkedett munkájával Bartók is, aki hozzá hasonlóan kereste az új lehetőségeket egy valódi magyar zeneművészet megalapozására. Az 1905-1906-dik év kezdete annak a nagyszabású gyűjtőmunkának, amely elvezetett a magyar zenei hagyomány teljes föltárásához. Gyűjtőmunkájukkal nemcsak a népdal felfedezése kezdődik meg, hanem a népdal sajátosságainak megfelelő lejegyzés és feldolgozás is. Kettejükkel nemcsak képzett zenész ismeri meg a népzénet, hanem zseniális alkotóművész és valódi tudományos képzettségű kutató. Ennek köszönhetjük:

- 1.) a népzene lényegét megértő és azt pontosan visszaadó lejegyzést;
- 2.) a népdal tudományos feldolgozását; rendszerezését és összehasonlító feldolgozását;
- 3.) a népdal alapján kifejlesztett nemzeti zeneművészetet, amely egyszerűsített világszínvonalra emeli a magyar zenét;
- 4.) a népdalon alapuló és abból kifejlesztett zenei nevelési rendszert, amely átalakította az egész magyar zenei közművelődést.

Amikor az első gyűjtéseket elkezdték, természetesen mindez még nem alakult ki egyszerre a szemük előtt. Először csak egy sereg szép új dallammal találkoztak, amit addig nem ismertek, sőt amihez hasonlót sem ismertek, s ami hangnemi újszerűségeivel, ritmikai gazdaságával, dallamvonalának és előadásmódjának tömör, cicomátlan szépségével megragadta fantáziájukat.

Egy új, ismeretlen világ tárult fel ezekből a dallamokból, amely átalakította a magyar zenéről való elképzelésüket, s amely mind zenei továbbfejlesztésre, mind tudományos kutatásra ösztönözte őket. Mindenekelőtt pedig további kitartó gyűjtésre. Mert minden további gyűjtőút, a nyelvtérületnek új és új megismert pontja újabb meglepetésekkel szolgált, és egyre nagyobb arányokban bontakozott ki a gyűjtésükből a magyar népdal gazdagsága.

Ezek az új, eddig még nem ismert dallamtípusok újfajta lejegyzés kialakítását is megkövetelték; mindenekelőtt azok a régi dallamok, amelyeket nem lehetett az addig ismert zene szabályos, feszes ütemeibe szorítani. Szabadon áradó, kötetlen ritmusukat részben a szöveg, részben az énekes pillanatnyi hangulata és zenei ízlése szabta meg. Ezek az úgy nevezett *parlando rubato* ritmusú dallamok, amelyeknél többnyire az is bonyolítja a lejegyzést, hogy ékesítő hangokkal, melizmákkal gazdagon vannak díszítve, amiket hallás után lejegyezni alig lehet, mert minden meghallgatás után másként hangzanak. Ezeknek pontos lejegyzését csak a fonográf tette lehetővé, a hangfelvételt utólag sokszori meghallgatás után lehetett csak a maga eredeti

valóságában lejegyezni. Ez a lejegyzés is egyike azoknak a teljesítményeknek, amit még a mai napig sem igen tudott elérni, sőt nem is nagyon akart követni a nemzetközi zenetudomány. Ebben a vonatkozásban Bartók ment a legmesszebbre, aki a ritmus olyan finomságait is kifejezte lejegyzéseiben, ami már az emberi fül felfogóképességeinek legvégső határát jelenti. Ezzel azonban egyúttal olyan bonyolult kottaképig jutott el, amely már szinte olvashatatlan, s ahelyett, hogy kifejezné a dallam lényegét, sokszor inkább eltakarja. Ezért jutott el a magyar népzene kutató, elsősorban Kodály hatására, ahhoz a gyakorlathoz, amely ezeknek a részletes feljegyzéseknek mintegy leegyszerűsített összefoglalását akarja adni. Ma már eltekintünk attól, hogy minden egyes hosszú hang időtartamát többször összekötött hangokkal $1/64$ finomságig pontosan leírjunk. Hiszen tudjuk, hogy ezek az értékek minden előadásban változnak, még ugyanannál az embernél, versszakról versszakra is.

Ma már számtalan dallam meghallgatása és átírása után tudjuk, hogy[an] hangzik el egy dal, ha föléje van írva a „parlando rubato” jelzés és a nyolcadok között egy-egy hosszú hang jelenik meg koronával. Sőt magunk is akár el is tudjuk énekelni a megfelelő stílusban. Persze ez nem volna lehetséges, ha előzőleg sok száz lejegyzés nem adott volna hű képet az ilyen dalok előadásáról. Más szempontból is fontosak voltak ezek az egykori lejegyzések. A fonográf henger élete rövid: csak az állástól is pusztul, hát még a használattól. Egy-egy részletes lejegyzés után már alig marad rajta élvezhető, sőt kivethető hang. Mikor még csak ez az eszköz állt rendelkezésre, joggal hitték, hogy a dallam, az énekstílus megörökítése, megismerése az utókor számára kizárólag kotta útján lehetséges. Azóta a magnetofonszalag, a mikrobarázdas hanglemez hosszú időre is biztosan megőrzi az előadás minden finomságát, ami így jobban tanulmányozható a lejegyzés mellett. Nincs tehát szükség arra, hogy minden részletével, mikroszkopikus finomsággal tegyük át kottára. Ezért ma inkább a könnyen olvashatóság a fő szempont; inkább adjuk a sok száz előadásból leszűrt közös vonásokat átlagképet lejegyzéseinkben, semmint minden egyes elhangzott előadás esetleges vonásait részletes lejegyzésben.

Amint száz és száz dallam után ezer és ezer kezdett összegyűlni, fölmerült a probléma: hogy[an] lehet a nagy gyűjteményt áttekinteni, kezelni, egy-egy keresett dalt megtalálni. Sőt újabb probléma jelentkezett a variánsokban. Ahogy új és új gyűjtésekből ugyanannak a dalnak újabb és újabb, de sohasem teljesen azonos formája került elő, fölmerült a szüksége annak, hogy az együvé tartozókat egymás mellé kell tenni. Evvel megszületett a zenei rendszerezés igénye. Olyan *zenei* rendet kellett találni, amelyben a dallamok *zenei* tulajdonságaik szerint foglalnak helyet egymás mellett. Addig – s nagyrészt még ma is – a népdalgyűjteményeket csak szövegük szerint rendezték, ahol a rokon dallamok sokszor messze kerültek egymástól, és a zenei tulajdonság felismerése sok száz kotta végignézése után az emlékeztet-
re volt bízva. A dallamok zenei szempontú rendezésére egyetlen példa volt

addig: Ilmari Krohn finn folklorista módszere.⁴ Ezt vették át – nyilván a finnugor tanulmányokat folytató Kodály javaslatára – és bizonyos módosításokkal használhatóvá tették a magyar anyag számára. Ez a rendszer abban áll, hogy a dallamokat közös záróhangra transzponáljuk, azután különböző zenei sajátságuk szerint rendezzük: sorvégzők szerint, metrikai szerkezetük szerint stb. Ebben a rendszerben jelentek meg az első magyar népdalkiadványok, Bartók–Kodály: *Erdélyi magyarság. Népdalok* [1923], Bartók: *A magyar népdal* [1924], sőt később Bartók román kiadványai is [1923 és 1935].⁵ Ezekben a könyvekben a dalokat a zenei rendszer szerint könnyű megtalálni, sőt a rendszer maga kidomborítja a dalok bizonyos sajátságait.

Az első kiadványok óta a magyar népzene kutatók tovább finomították a zenei rendszerezés módszerét, új és új rendszereket fejlesztettek ki különböző tulajdonságú anyagok számára. Arra ugyanis hamarosan rájöttek, hogy nem minden stílust lehet ugyanolyan módon rendszerezni, minden népdalanyag sajátos eljárást kíván még egy nemzet hagyományán belül is. Így például a magyar gyermekdalok, siratók tulajdonságait nem domborítja ki az a rendszer, ami a többi népdalok számára megfelelő. Ezért találtak ki számukra más és más megoldást a nagy összkiadásban, a *Corpus Musicae Popularis Hungaricae*-ben [*A Magyar Népzene tárában*];⁶ ezért rendezte Bartók egészen másként a máramarosi román népdalokat, hogy a hasonló típusok egy csoportba kerüljenek. Sajnos mind a mai napig nem látunk példát arra külföldön, hogy a népdalkiadványokat hasonlóan zenei szempontok szerint állítsák össze. Pedig, hogy mennyire megkönnyíti a zenei rend a tájékozódást az ismeretlen anyagban, azt tapasztalhatják mindazok, akik először veszik kezükbe Bartók nemrég megjelent három kötetes, nagy román gyűjteményét.⁷ A majdnem százezerre rugó magyar népdalanyagban pedig teljesen lehetetlen volna eligazodni egy logikus zenei rendszer nélkül.

Zenei rendszerezés kiépítése, következetes végig vitele egy nagy anyagban: önmagában is nagy tudományos teljesítmény. Azonban ez mégsem a tudomány végső célja; ez szinte csak az első lépés a tudományos megismeréshez; ez a tudomány kezdete. Ez teszi lehetővé egy zenei hagyomány leíró megismerését, típusainak, stílusrétegeinek elválasztását, a dallamanyag tulajdonságainak leírását és összefoglalását. A magyar anyag ebből a szempontból rendkívül sokrétű, változatos. Két nagy stílus mindjárt kezdetben

⁴ Ilmari Krohn (1867–1960): finn népzene kutató és zeneszerző, a helsinki egyetem tanára, a finn tudományos népdalgyűjtemény szerkesztője (*Suomen kansan sävelmiä*, 1895–1933), melynek rendszerezési elvei hatást gyakoroltak a magyar népzene kutására.

⁵ Bartók Béla: *Völksmusik der Rumänen von Maramureş* (München, 1923); és uő: *Melodien der rumänischen Colinde* (Bécs, 1935)

⁶ *A Magyar Népzene Tára. I. Gyermekjátékok*. Szerkesztette Bartók Béla és Kodály Zoltán. Sajtó alá rendezte Kerényi György. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1951; *A Magyar Népzene Tára. V. Siratók*. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából szerk. Bartók Béla és Kodály Zoltán; sajtó alá rendezte Kiss Lajos, Rajeczky Benjamin. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

⁷ Bartók Béla: *Rumanian Folk Music*. Edited by Benjamin Suchoff. Hága, Martinus Nijhoff, 1967–1975. 1–5. kötet. (1970-ig, a cikk írásáig három kötete jelent meg.)

kialakult a kutatók szeme előtt: az úgynevezett „régí stílus” és az „új stílus”. Az első az a bizonyos gazdagon díszített, szabad ritmusú dalstílus, amelyben igen gyakori az ötfokú hangsor, s amely ereszkedő dallamvonalával, igen művészi fölépítésével az összes többi dal közül kiemelkedik. Ezeket már az első gyűjtések idején is csak kevesen tudták, többnyire öregek, ugyanekkor ezek voltak zenei szempontból a legértékesebbek is. A másodikat a fiatalság énekelte s éneklí azóta is. Ezek friss, menetelő vagy táncritmusú dallamok, legfeltűnőbb tulajdonságuk a zárt forma: első soruk a dallam végén mindig visszatér, és ezzel formai egységbe foglalja az egész dallamot. Ezek a régi dallamokhoz képest oldottabbak, könnyebbek, frissebbek, romantikusabbak. Ez a stílus máig uralkodó falvainkban. Emellett a két jól elhatárolható stílus mellett sok más stílus és számtalan egyéni típus él még a magyar népzeneben. Ezeket nem lehet közös vonásokkal jellemezni, van köztük összetartozó csoport, amely számos dallamot foglal magába, de vannak olyan dallamok is százával, amelyeknek mindegyike más és más jellegű. Ez a gazdagság bő teret kínál a tudományos vizsgálódás számára.

Amint megismertük a magyar dallamok sajátosságait, típusait, elindulhattott az összehasonlító és történeti kutatás: megkeresni ezeknek a stílusoknak és típusoknak rokonait, megállapítani eredetét. Ehhez mindenekelőtt szükség volt a szomszédos népek zenéjének megismerésére. Ez akkoriban jórészt annyira ismeretlen volt, mint a magyar. Kutatóink tudni akarták, mi a közös velük, és miben különbözünk tőlük; össze kellett gyűjteni az ő népdalaikat is. Ezért indultak el, először Kodály is Bartókkal a szlovákok népzenejének gyűjtésére; majd mikor Kodály látta Bartóknak nagy kedvét ehhez a munkához, maga abbahagyta a szomszédnépi anyag gyűjtését, és inkább zenetörténeti emlékekkel hasonlította össze népdalaikat. Bartók annál nagyobb lendülettel folytatta gyűjtését szomszédjaink között, s nemsokára több ezer szlovák és román népdal felvétele gyűlt össze a Néprajzi Múzeum raktárában.⁸ Sőt, ennél is továbbment: egyszer hallott arab dallamok nyomán addig nem nyugodott, míg maga is el nem jutott Biskra vidékére, ahol

⁸ Szlovák népdalgyűjtésének tudományos eredményeit Bartók a *Szlovák népdalok* tervezett három kötetében dolgozta fel, amely 3223 általa lejegyzett dallamot tartalmaz. Ez a kiadvány azonban csak jóval Bartók halála után jelent meg, három részletben, szlovák kiadásban. Bartók ugyanis szlovák népdalgyűjteményét 1923-ban eladta a Matica Slovenskának és így az hozzáférhetetlen volt a magyar és nemzetközi kutatás számára. A három kötet adatai: *Slovenské ľudové piesne, zapsal a hudobne zatriedil Béla Bartók. I. zvázok / Slowakische Volkslieder aufgezeichnet und systematisiert von Béla Bartók. I. Band.* Editées par Alicia Elscheková et Oskár Elschek. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej Akademie Vied, 1959; Béla Bartók: *Slovenské ľudové piesne II. / Slowakische Volkslieder II.* Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej Akademie Vied, 1970; Béla Bartók: *Slovenské ľudové piesne III. / Slowakische Volkslieder III.* Vydavateľstvo: ASCO Art & Science, 2007.

L.d. még: *Szlovák népdalok: Bartók Béla Tót népdalok című gyűjteményének „píszkozata”.* Szerk. Káfer István, Sztakovics Erika; [Bartók Béla jegyzetanyagát ford. és gond. Tóth Sándor János]; [közreadja a] Szeged-csanádi Egyházmegye, Szeged, Gerhardus, 2011.

a Dzselfa oázisban arab dallamokat vett föl fonográfhengerre [1913].⁹ Ezekben ugyanis bizonyos régies román dallamoknak közeli rokonait fedezte fel. Később a régi magyar dallamok rokonságát kereste Törökországban; Anatóliában is végzett helyszíni gyűjtést Adnan Saygun török zeneszerző kíséretében [1936].¹⁰ Ezáltal a magyar népzenei gyűjtés széles nemzetközi távlatú etnomuzikológiává fejlődött. Sőt, hozzá kell venni még Bartóknak azt a munkáját is, amellyel más szomszédnépek kiadott népzenei anyagát is igyekezett zeneileg rendezni, így az ukránokét, cseh–morvákét és horvátokét, valamint amerikai számkivetésében végzett munkáját: Parry jugoszláv gyűjtésének lejegyzését, és tudományos magyarázatokkal való kiadását.¹¹

Összehasonlító eredményeit 1934-ben már összefoglalta *Népzeneünk és a szomszéd népek népzeneje* címen, amelyben a kelet-európai népek zenéjének bonyolult kapcsolataiban teremtett rendet, illetve végezte el az első áttekintést. Megállapította, hogy a régi magyar dallamstílus ismeretlen más népeknél, és szomszédjainkhoz már csak két egészen kis területen hatolt el: a horvátországi Muraközben és az erdélyi Mezőségeen. Megállapította számtalan más magyar dallamtípusról német, cseh, morva, szlovák eredetét, valamint az új népdalstílus elterjedését az országhatáron messze túlra, Galiciáig és Boszniáig.

A régi magyar népdalstílus eredetének megfejtése ezután Kodály kutatásaira maradt. Ő nézte át a rokonnépek kiadott népdalanyagát, és fölfedezte, hogy a Volga-vidéki török népeknél és ottani török hatás alá került finnugor népeknél hasonló stílus él a mi régi dalainkhoz, sőt nem egy dalunknak pontos mását, közeli variánsát is megtalálta náluk. Minthogy ezekkel a népekkel a magyarság nagyon régóta nem érintkezik, amióta arról a tájról mai hazájába költözött, s minthogy a közbeeső népek ezeket a dallamokat

⁹ Biskra [ejtsd: Biszkra]: északkelet-algériai város. Bartók 1913-as biskrai gyűjtéséhez lásd: Kárpáti, János – Vikárius, László – Pávai, István: *Bartók és az arab népzene / Bartók and Arab Folk Music*. Magyar UNESCO Bizottság – Európai Folklor Intézet – MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 2006, CD-ROM.

¹⁰ Saygun, Adnan (1907–1911): török zeneszerző, zenetudós és zenei író. Bartók 1936-ban Anatóliában és Adana vidékén (Osmaniye) gyűjtött Saygun kíséretében népzeneit. A török gyűjtés anyagát később ketten is kiadták: A. Saygun (Vikár László közreműködésével): *Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1976; és Béla Bartók: *Turkish Folk Music from Asia Minor*. Edited by Benjamin Suchoff; afterword by Kurt Reinhard. Princeton – London, Princeton Univ. Press, 1976. A gyűjtés teljes hangzó anyagát 1996-ban a Hungaroton két CD lemezen (HCD 18219) *Bartók Béla török népzenei gyűjtése a Néprajzi Múzeum fonográf-archívumából* 2. címmel Birinyi József szerkesztésében megjelentette.

¹¹ Milman Parry (1902–1935): amerikai klasszika-filológus, Homérosz kutató, folklorista, az epikus hagyományok kutatója. 1933–1935 között két gyűjtőutat tett Boszniába, ahol szájhagyományban élő szerb-horvát epikus énekeket gyűjtött (segítőjével, Albert Lorddal). Gyűjteményét, amelyet a Columbia University őriz, Bartók amerikai tartózkodása idején jegyezte le és dolgozta fel, de csak halála után látott napvilágot: Béla Bartók – Albert Lord: *Serbo-Croatian Folk Songs; Texts and Transcriptions of Seventy-five Folk Songs from the Milman Parry Collection and a Morphology of Serbo-Croatian Folk Melodies* (New York, Columbia University Press, 1951).

nem ismerik, ezt a dallamstílust csak a honfoglalás előtti időkből, az egykori őshazából hozhatta a magyarság. Ez a megállapítás annál biztosabb, minthogy ez a régi énekstílus a szibériai türk–mongol népeknél messze Kelet-Ázsiáig el van terjedve, sőt egészen Észak-Kína keleti határáig megtalálható; ugyanakkor Európában csak nagyon szórványosan találhatunk halvány megfélelőire.

A régi dallamstílus mellett Kodály számos dalunknak találta meg eredetét régi zenetörténeti emlékekben, magyarországi feljegyzésekben vagy a Nyugat régi zenéjében. Így ma már kezdjük látni, mennyiféle zene hullámozott végig a magyar falun az évszázadok folyamán, és mit tartott fenn ezekből a mai napig.

Bartók kelet-európai összehasonlító munkája és Kodály zenetörténeti érdeklődésű kutatásai és rokonnépi összehasonlító munkája egymást kiegészítő nagy teljesítmény; ennek nyomán ma már kezdjük világosan látni a magyar népdal történeti kérdéseit, amihez hasonló eredménnyel más népek nem igen dicsekedhetnek.

Azonban a két nagy zenesz elsősorban nem tudós volt, hanem művész, zeneszerző. A népdalt elsősorban mint zenét, és mint zeneszerzésre felhasználható alapanyagot értékelte. Mindenekelőtt, mint műalkotást, amely önmagában is megáll és igen sokszor tökéletes. Ezeknek terjesztését elsőrangú feladatuknak tartották: megismertetni, megszerettetni a magyar közönséggel és a zenekedvelők nemzetközi taborával. Ennek a terjesztésnek két módja volt. Az egyik: jól rendezett, hiteles gyűjteményekben hozzáférhetővé tenni a dalokat a maguk eredeti valóságában, anélkül, hogy bármit is hozzátennének. Erre szolgált a már említett két korai kiadvány is, az *Erdélyi Magyarság* [1923]¹² és Bartók könyve a népdalról [*A magyar népdal*, 1924]. Szándékuk volt ezen felül a teljes magyar népdalkincset is kiadni, és erre már 1913-ban benyújtottak egy tervet a Közoktatásügyi Minisztériumhoz, sajnos eredmény nélkül. A nagy kiadvány helyett népszerűsítő füzetek sora látott napvilágot, amelyekben tanítványaik igyekeztek közönség elé vinni a nagy gyűjtemény legfontosabb darabjait.¹³ Másik módja a terjesztésnek a feldolgozás. Már 1906-ban megjelent kettejük neve alatt egy 20 népdalból álló füzet énekhangra, zongorakísérettel.¹⁴ Később mindketten adtak ki több sorozat népdalt énekre zongorakísérettel; ez a legtermészetesebb módja a népdal művészi felhasználásának: közvetlenül éneklésre szánva, amikor csak a kíséret jelent különbséget eredeti életformájához képest.¹⁵ Azonban ennél

¹² Az eredeti szövegben itt nyilvánvaló elírásért *Erdélyi Magyarország* szerepelt, amit javítottunk.

¹³ Például Bárdos Lajos (szerk.): *101 magyar népdal*. Budapest, Magyar Cserkészszövetség, 1939; Kerényi György (szerk.): *Madárka. 102 magyar népdal*. Magyar Cserkészszövetség, 1936.

¹⁴ Bartók Béla – Kodály Zoltán: *Magyar népdalok. Énekhangra zongorakísérettel*. Budapest, Rózsavölgyi, 1906. (1–10. Bartók, 11–20. Kodály feldolgozásai.)

¹⁵ Például Bartók Béla: *Magyar népdalok* (I. sorozat, 1–4. szám) énekhangra és zongorára [1904–1905 körül]; uő: *Magyar népdalok* (II. füzet) énekhangra és zongorára (1–10. szám) [1906–1907]; uő: *Két magyar népdal* énekhangra és zongorára [1907]; *Nyolc magyar népdal*

tovább is ment mind a két szerző. Kodály főleg énekkari kompozíciókban dolgozta fel a népdalokat; kialakított egy saját testére szabott műfajt, a népdalciklusból álló kórus-kompozíciót (Mátrai képek [1931], Karádi nóták [1934]) vagy egy balladának versszakról verszakra átkomponált kórusfeldolgozását (Székely keserves [1934], Molnár Anna [1936]). Mindezeknél nagyobb szabású keretbe is ágyazta a legszebb népdalokat: egyfelvonásos, sőt egész estét betöltő opera cselekményébe (Székely fonó [1924–1932], Hány János [1926]). Ebben a keretben kapták meg ezek a dalok azt a hangulati aláfestést, aminek hiányát Kodály mindig érezte a népdalfeldolgozásban: hogy hiányzik a dalok mellől maga a népelet, örömeivel és bánatával, játékaival és sok bajával, amiből az egyes dal született, ami magyarázza és fokozza hangulatát.

A hangszerben gondolkodó Bartók inkább hangszeres átíratok formájában alkalmazta a népdalt; nemcsak a magyart, hanem a románt és a szlovákot is. Különösen szvitszerű zongoradarabjaiban (15 magyar parasztdal [1914–1918], Román táncok [1915] stb.) Emellett azonban néhány ciklikus kóruskompozícióval ő is csatlakozott Kodály irányához (Négy régi magyar népdal [1910, rev. 1926], Négy szlovák [„tót”] népdal [1917]).

Ezek a művek, amellett, hogy magasrendű művészi alkotások, elsősorban arra voltak szánva, hogy a bennük feldolgozott népdalt propagálják. Ezt a célt el is érték máig: azok a legnépszerűbb dalaink, amelyeket egy-egy nagy-sikerű művészi alkotás vitt bele a köztudatba. Különösen Kodály kórusai és a Hány János tett nagyon sok szép népdalt országszerte ismertté. Bár a Székely fonó híres „áriája”, az „A csitári hegyek alján” talán minden más versenytársát felülmúlja népszerűségben. Bartók zongoradarabjai egy szűkebb, de nem kevésbé fontos körben, a hangszerstanulók körében terjesztették diadalmasan a népdalkincs legszebb darabjait.

Mindez azonban csak kezdete a népdal művészi felhasználásának. A legnagyobb jelentősége ott kezdődik, amikor egy nagy zeneszerző a népdal stílusát annyira felszívja magába, hogy [az] saját zenei nyelvvé válik, amelyből népdalok felhasználása nélkül is olyan művek születnek, melyeket eltéphetetlen szálak fűznek a népdal stílusához. Ezt az átalakítást mind a két nagy alkotó megtette a maga módján. Kodály nemzeti klasszicizmust fejlesztett ki belőle, Bartók egy forradalmian újító zenei nyelvet. Mind a kettőnek a lehetősége benne volt a népdalban. Bartók a népdal hangnemi lehetőségeiből, és pedig az egész kelet európai népdal sokféle, régies és egyszerűsmerind merészen újnak ható hangnemi lehetőségeiből hamarosan kialakította a maga új hangrendszerét, amit most kezdünk csak igazán megismerni minden törvényszerűségével együtt. Ugyanezt tette a kelet-európai népzének különleges ritmusaival. Kodály a hangrendszer megújításában nem ment olyan messzire, annál jobban kihasználta a népdal melodikájának lehetőségeit egy leszűrt, klasszikus zenei nyelv megalkotására. Bármilyen

énekhangra és zongorára [1–5. szám: 1907; 6–8. szám: 1917]; illetve Kodály Zoltán: *Magyar népzene énekhangra és zongorára*. I–X. füzet [1924–1932].

nagy is a különbség a két zeneszerző magatartása között és bármilyen nagy az eltérés a létrehozott két [élet]mű között, egy mind a kettőben közös: hogy alapja egy egészséges emberi magatartás. Mindketten szükségét érezték az emberi közösségnek maguk körül, és mély emberi élményeket akartak kifejezni. Erre találtak ösztönző lehetőségeket a népdalban: emberi és közösségi élményeket, természetesen alakuló, nagy közösségeket kielégítő zenei kifejezési eszközöket, amelyek a korabeli zenei nyelvhez képest újszerűségükkel is hatottak. Ebből a zenéből úgy lehetett *új zenét* fejleszteni, hogy *emberi* is maradhatott; s nem spekulatív úton kitalálni új rendszert, hanem a meglévőből, a természetesből levonni a végső következtetéseket.¹⁶ Ez alapvetően megkülönbözteti Bartók zenéjét is a kortárs nyugati zeneszerzők alkotásaiból, és ebben a vonatkozásban közel áll Kodály zenéjéhez minden egyéb különbség ellenére is. Ez a közös lelki alap, s mindkettőjük kapcsolata a népdallal avatja stílusukat jól felismerhető, minden másról különböző nemzeti stílussá. Ezzel az új nemzeti stílussal a magyar zene Európa egyik magas színvonalú és ugyanakkor teljesen különálló zenei stílusává fejlődött. Fellépésük előtt ilyen nem volt Magyarországon. Bár Liszt zenéjében is nagyon sok a felismerhető magyar elem, és Liszt zenéje kétségtelenül korának egyik legmagasabb rendű művészi alkotása, de az ő művészetét mégsem nevezhetjük olyan mértékben magyar nemzeti zenének, mint Bartókét és Kodályét, arról nem is beszélve, hogy Liszt óta kettőjükig nem akadt európai formátumú magyar zeneszerző.

Az új, magas színvonalú zeneművészet megteremtésével még nem volt megoldva minden kérdés a magyar zenei életben. Az új zene elszigetelt volt, híveinek köre, ha lelkes is, de nagyon kicsi. Körülöttük pedig ott volt a zeneileg műveletlenek nagy tömege. Kodály volt az, aki ezzel a problémával is szembenézett; aki nem tudott belenyugodni abba, hogy a magyar zenészek egy szűk körű elitnek írjanak, játsszanak, vagy ha ez nem elégíti ki őket, akkor külföldön keressenek megélhetést és elismerést.

Azt is jól látta, hogy a széles tömegeket, különösen a szegényebb néposztályokat nem lehet hangszertanulás útján eljuttatni a magasabb zenei élményhez. Első lépésként tehát gyermekkarokat komponált, hogy az iskolás gyermeket már az első, fogékony éveken művészi élményhez juttassa, olyan „hangszerrel”, amely mindenkinek rendelkezésére áll, és olyan művekkel, amelyekben éppen a legszegényebb tömegek, a falusi parasztyermekek saját hangjukra ismernek. A népi gyermekjáték-dallamok művészi – és könnyen énekelhető – feldolgozásával olyan eszközt adott a pedagógusok kezébe, amellyel már gyermekkorban meghódíthatták őket az új magyar zenének és egyáltalán a magasabb zenének. Ezeknek a gyermekkaroknak a sikere volt az első döntő frontáttörés a magyar zenei művelődés területén. De Kodály további lépésekre is képes volt. Midőn a gyermekkari és énekkari mozgalom a pedagógusok tehetségesebb részét meghódította Kodály törek-

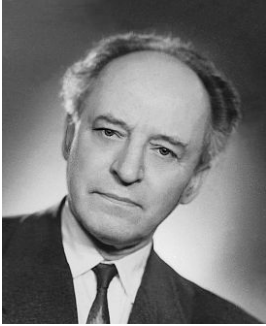
¹⁶ Az eredeti szövegben itt tévesen „következményeket” szó szerepelt, amit javítottunk.

véseinek, elérkezettnek látta az időt arra, hogy az egész magyar zenepedagógiát alapjaiban megváltoztassa. Kialakította tanítványai, zenepedagógusok közreműködésével fokról fokra azt az énektanítási módszert, amelynek két fontos pillére a népdal és a relatív szolmizálás. A népdal jelenti minde-nekelőtt a közösség számára ismerős, egyszerű és közérthető zenei nyelvet, amelynek segítségével nehézség nélkül lehet megismerkedni a zenei alap-elemekkel. Ezenkívül a magyar zenében még nagymértékben megtalálható ötfokúság külön előnyt biztosít az énektanítás számára: hiányzik belőle a nehezen intonálható félhanglépés. Ötfokú dallamok és a rájuk épülő gya-korlatok különösen alkalmasak arra, hogy biztos hallást fejlesszenek ki a kottaolvasást tanuló gyermekekben. Kodály és tanítványai nagy gonddal építették ki azt a fokozatos rendszert, amelyben a gyerek lépésről-lépésre jut el a zenei ismeretek magasabb fokára, saját népének ismerős hangjaival a legegyszerűbb hangismételgető mondókától kezdve a bonyolult, nagyívű dallamokig, az ötfokúságtól a kromatikáig, a magyar népdaltól idegen nép-dalokon keresztül a különböző korok nagy zeneműveig. Az egymást köve-tő énektankönyvek egyre módszeresebben dolgozták ki ezt az elképzelést, és az énektanárok egyre nagyobb sikerrel alkalmazták az iskolákban. Kottaolvasó ifjak százai kezdtek elhagyni az iskolákat, olyanok, akik az iskolai énekkarokban a népdalfeldolgozásoktól és Kodály, Bartók legnehezebb kórusaitól kezdve Palestrina, Bach, Liszt remekeiig megszerették a magas-rendű zenét, és felnőtt korukban megtöltötték a hangversenyek termeit.

Zenétlen országból fél évszázad alatt zenélő országgá váltunk, egyszerre jutottunk el a magas műveltség színvonalához és saját magunk legmélyebb sajátságaihoz. Aki ismeri a népek művelődésének történetét és különösen a magyar művelődéstörténetet, az tudja, hogy milyen nagy teljesítmény ez. Elmaradt országok, népek először csak idegen minták utánzásával jutnak el a műveltség magas szintjére, és csak később, fáradságos munkával tudják az idegen műveltséget összeegyeztetni saját hagyományaikkal, tudják mű-veltségüket nemzetivé is tenni. A zenében a magyarság kerülő út nélkül tudott eljutni egyszerre a saját lényegét kifejező magas kultúrához. Egy le-nyűgöző koncepció valósult meg ebben, mert hatalmas akaraterő és nem-zetnevelő szándék párosult hozzá. Ehhez az eredményhez azonban szükség volt a két nagy alkotó művész és a nagy művek tekintélyére is, és kettejük egymást jól kiegészítő munkamegosztására, ami nélkül a nagy tervet vég-rehajtani sosem sikerült volna. Hármasság képesség együttműködése kellett hozzá, három irányból egyszerre ható erő: alkotó zeneművész, tudós és pe-dagógus egymást kiegészítő, egymást fokozó ereje. De kellett hozzá a népdal is, a magyar nép egyszerű közösségi alkotása. Nagy egyéni teljesítmény és nagy közösségi mű együttes ereje mégiscsak helyrehozta a társadalom szá-zados lemaradását, s a magyarság ma már a fejlett zenei életet élő népek sorában foglalhat helyet.

Az előadás 1970. július 20.-augusztus 20. között rendezett kecskeméti *Kodály Szeminárium* keretében hangzott el, és annak írásos anyagában jelent meg.

Emlékezés Bárdos Lajos születésének 115-ik évfordulójára

Bárdos Lajos a 19-ik század utolsó évében, 1899-ben született, október 1-jén, és 1986. november 18-án hunyt el. Élete és életműve meghatározója a 20-ik század magyar zenei életének.

Bárdos Lajos életében nagyon sokat tett a magyar zenei élet, a magyar kórusélet fejlődéséért. Az utókor meghálálja megemlékezéseivel, tanítványai, tisztelői és a Bárdos család már az azt követő esztendőben megalakították a Bárdos Lajos Társaságot, feladatukul vállalva, a szerző műveinek, emlékének, zenei tevékenységének ismertetését, tovább éltetését. Iskolák, kórusok vették fel nevét, társaságok alakultak, hogy fenntartsák emlékét és műveinek eleven jelenlétét.

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége és a Bárdos Társaság közös rendezésében, 2014 október 4-én ünnepi, szerzői hangversennyel emlékezett a zeneszerző életművére, születésének 115. évfordulója tiszteletére. Ez alkalomból kérem fogadják szeretettel, Bárdos Lajos életművét jellemző, életének jelentős vonásait bemutató, összeállítást.

Bárdos Lajos a Zeneakadémián Kodály Zoltán zeneszerzői osztályába járt – és saját szavait idézve: *„ez négy feledhetetlen év volt! ... Élete nagy szerencséjének tartotta... és amit mindig kiemelt az a népdalok megismerése volt, ami valóban életre szóló élményt jelentett számára, és minden megnyilatkozásában érvényre jutott. Már 1921 nyarán így nyilatkozott: „Első zeneakadémiai évem már mögöttem volt. : Akkoriban ismerkedtünk meg a népdallal, mint rendkívüli hatású újdonsággal. A feledhetetlen bakonybéli táborozáson kezdtem tanítani a magyar népdalokat. Tudtommal ez volt az első eset, hogy fővárosi diákok ajkára kerültek falvaink szépséges dallamai”.*

Pályakezdését az énektanítás és a kórusmunka jelentette. Egykori iskolájában az I. kerületi Werbőczy Gimnáziumában – ahol a cserkész mozgalomban már serdülő korától részt vett – kapott énektanári állást, és a Városmajori templom Cecilia kórusának karnagyi feladatait vállalta el. Ekkor kezdte komponálni műveit egyrészt kórusa számára, másrészt a cserkészlet összejövetelei adtak lehetőséget kisebb művek megírására. Így született a Kis kece lányom dallamára *Dr. Márkus Miklós szövegével* – aki iskolatársa, és élete végig barátja volt – a ma már világszerte, több nyelvre lefordított – egyik legismertebb kórusműve a *„Táborútnél – Szellő zúg távol”*.

De rendben felsorolhatjuk gazdag és színes életútjának egy-egy irányát.

Tanár, és zenetudós, 40 éven át volt a Zeneakadémia (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) kiemelkedő tanáregyénisége, tantárgyak létrehozója. 14 tantárgyat tanított. Az általa oktatott tantárgyak egy részének tartalmát maga dolgozta ki. – 1928-ban Harmath Artúr hívta meg az Egyházkarnagy képző és a Középiszkolai Ének-zenetanárképző tanszakra tanítani, Ő volt a TANÁR ÚR csupa nagybetűvel, akit rajongásig szerettek növendékei. 1949-ben azonban megszüntették az egyházzenei tanszakot és évekig távol tartották a hivatalos zenepedagógus képzéstől. Ám a két évvel később megalakult Zenetudományi tanszakon már ismét a zeneelmélet elismert professzora lehetett. – Nemrég jelent meg a Zenetudományi tanszak egyik volt növendékének – ma, elismert zenetörténész visszaemlékezésében – Bárdos Lajosról való nyilatkozata: „*a legzseniálisabb koponya volt és tanulni is rengeteget lehetett tőle.*” Zenetudományos munkásságának kiteljesedését a Zenetudományi tanszakon végzett munkája jelentette. Többévtizedes zeneelméleti, stílusismereti kutatásainak eredményeit végső formába öntve kötetekben jelentette meg.

Bárdos Lajos *Kossuth-díjas zeneszerző, Érdemes és Kiváló művész* és további számos több díj tulajdonosa. A komponálást ifjúkorában kezdte, ám zeneszerzői munkássága hamar áthangolódott a kórusmuzsikára – így nyilatkozott egy interjúban: „*magam komponálgattam műveket a kórusom részére...Itt tanultam bele abba, mi az énekszerű.*” Ezzel adta meg saját maga a választ, az egyik alapvető okát művei elterjedésének. A több mint 800 művet komponáló szerző egyházi és világi művei között gazdag választékot talál minden korosztály, különböző színvonalon éneklő kórusa. Mély érzelmű egyházi művei, költők verseire írott csodálatos gazdagságot bemutató kórusai mellett, a magyar népdal ízét, hangulatát, humorát varázsolta népdalfeldolgozásaiba.

Kezdetben a Magyar Kórusnál jelentek meg kiadványai, majd annak államosítását követően a Zeneműkiadónál. Legutóbb a 8 kötetes *Musica Sacra* sorozat, Bárdos Lajos egyházi kórusművei az Editio Musica kiadásában jelent meg.

Szerencsére az emlékek megőrzésére megalakult a Bárdos család öszszefogásából a *Bárdos Múzeum*. Az egykori lakóházban a Budapest II. kerületében Margit krt. 64/b-ben a szépen berendezett látgatható Múzeum vezetője, igazgatója *Brücknerné Bárdos Ágota*. A rengeteg könyv, irat alapvető dokumentumok között, azonban még nagyon sok kézirat alussza csipkerózsika álmát. Ennek élő példája, hogy az október 4-iki szerzői zongversenyen, két szinte elfeledett mű került előadásra – *Nagy Márta* hangoraművész nő és *Sapszon Ferencc* karnagy kutató munkájának eredményeként: *Népdalszvit zongorára* – keletkezési éve 1926. valamint az 1954-ben komponált: *Somogyi kalászkok- népdalszvit, népi zenekarra és vegyeskarra*.

Bárdos Lajos zeneszerzői munkássága és szervező készsége egyesült amikor a megjelent kórusművek kiadására 1930-ban megalapította Kertész Gyulával – a *Magyar Kórus Kiadót* – Igen nagy jelentősége volt annak, hogy a nagyszámban megjelent új kórusművek, igen egyszerű és praktikus terjesztés segítségével országosan elterjedhettek és ismertté váltak. Kodály kórusművei is elsősorban a Magyar Kórus Kiadónál jelentek meg. A nagyszámban megjelent új kórusművek szinte kínálták egy nagy hangversenyen való bemutatkozást. 1934-ben megrendezték az első *Éneklő Ifjúság hangversenyt* Budapesten a Zeneakadémián, 14 iskola énekkarának részvételével. – Ott hangzott fel először Gebhardi Kánonja, Kerényi György magyar szövegével. A hangverseny nagy sikerének a híre futótűzként terjedt el, sorra bekapcsolódtak a vidéki városok.

Mint tudjuk ennek napjainkig ható, országosan élő hagyománya van, idén ünnepelték országszerte az Éneklő Ifjúság 80-ik évfordulóját.

A zeneszerző jelentősnek tartotta a *karnagyai tevékenységet*, mint a zenei kifejezés legmagasabb fokát. Bárdos Lajos műveit egyre több karvezető tűzte műsorára, és egyúttal igényelték személyes útmutatását. És ennek Ő – mint karnagy, zeneszerző, pedagógus – mindenkor eleget tett. Az ország minden nagyobb városában, mondhatjuk az ország minden szegletében megvalósult Éneklő Ifjúság hangversenyek szinte mindegyikén részt vett. Gyakran Kodály Zoltán, Tóth Aladár társaságában. Ez utóbbi nyilatkozott úgy 1935-ben: „*Bárdos munkaköre ma már kiterjed az egész országra.*” És ez a tulajdonsága – mint egyik legfőbb jellemzője – élete végéig elkísérte.

A tanuló évektől kezdve vallotta Kodály Zoltán zenei nevelési koncepcióját, az énekközpontú, zenei írás-olvasást szorgalmazó pedagógiát, különösen bízva abban, hogy ez a kóruséneklésre a kórusmozgalom fejlődésére is jótékony hatással lesz. – Bárdos Lajos már a 30-as években részt vett a Magyar Dalosszövetség vezetésében, a Cecilia Társulatban, majd a 40-es években a Bartók Béla Szövetség Művészeti bizottságának vezetője volt. A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének, a KÓTA előd szervezeténél is aktív szerepet vállalt, és büszkén valljuk, hogy annak *tiszteletbeli örökös tagja*.

Karnagyai munkája kiemelkedő jelentőségű volt. A Cecilia kórus vezetése mellett felkérték a Palestrina Kórus vezetésére. A 30-as években nagy sikerrel szerepeltek itthon és külföldön is. Jelentős kórusművek és oratóriumok hazai ősbemutatója fűződik nevéhez. – A krónika kiemelkedő jelentőségű eseményként tartja nyilván Stravinsky Zsoltárszimfóniájának 1932-es magyarországi bemutatóját. A nehezen készülő mű előadásának kirobbanó sikere utat nyitott a 20-ik század zenéje felé.

A két kórus, Cecilia és Palestrina egyesítésével született a Budapesti Kórus, – mely napjainkig az élvonalban van – ennek volt karnagya Bárdos Lajos 1942-től 1947-ig.

Az első *egyházi karnagy*i tevékenységének színhelyét Városmajori templom karnagy munkáját a Mátyás templom követte, ahol 1942-től 1962-ig volt töretlenül – mondhatjuk a legnehezebb politikai időszakban is – a példamutató zenei vezető, *regens chori* Bárdos Lajos.

Bár egészségi okokból a vezénylest abba kellett hagynia, de élete végéig, gyakori előadásokkal, tanácsaival erősítette énektanárok, karnagyok zenei tudását, fejlődését. Egész életén át pedagógusi tevékenységet folytatott, s kóruszakerberként nemcsak saját együtteseit, hanem az egész országos kórusmozgalmat személyes ügynek tekintette.

A nyilvános szerepléseken túl íráskészsége, a mondanivaló szavakba formálása *könyvek, kötetek* formájában maradandó emléket hagyott az utókorra. A teljesség igénye nélkül megemlítünk néhányat 1961 –és 1976 között megjelentek: Modális harmóniák; Harminc írás; Tíz újabb írás; Liszt Ferenc, a jövő zenésze; Zenei prozódia; Bartók – dallamok és a népzene; Kodály zenéje és a lokrikum. De már ezt megelőzőleg megjelentek tankönyvei és gyűjteményei.

Visszatérve a népdal iránti olthatatlan szeretetre vessük emlékeztünkbe, hogy *első gyűjteménye* az 1929-ben megjelent *101 magyar népdal*, Kodály Zoltán előszavával. A számára felejthetetlen cserkész táborok emlékéit idézi föl és azt a praktikus szándékot, hogy e kis zsebkönyv mindenkor fölidézhesse a szép dallamokat és bármikor újra megtanulhatóvá tegye. Jelentőségét bizonyítja, hogy azóta már mintegy 10 kiadást megért, az utóbbi években *Ivasivka Mátyás* karnagy, zenetanár szerkesztésében, aki mai napig élő kapcsolatot teremt Bárdos Lajos és a cserkészlet között.

Az első kis népdal kötetet továbbiak is követték és éber figyelemmel követte a népdalok, kórusművek megszólaltatását, előadását, ezen keresztül az együttesek, kórusok munkáját. Észrevételeit, tapasztalatait mindig a jobbító szándék vezette, és szívesen jelentette meg azon nyomokban kisebb cikkek formájában. Ezt már 1931-ben megkezdte a saját szerkesztésű *Magyar Kórus*, valamint: Énekszó; Éneklő ifjúság; Zenei Szemle; Zenepedagógia, című *folyóiratokban*. Ám ezeket a Kiadó államosításával egyidőben megszüntették.

Jó néhány évnek (talán 20?) kellett elmúlnia, hogy a Tanár Úr cikkei újra megjelenjenek részben a Parlandó és nagyrészt az Ének-Zene Tanítása c. folyóiratokban. Ez utóbbi a Pedagógiai Intézet és a Tankönyvkiadó közös kiadványa volt. A kéthavonként megjelenő lap szinte minden számában volt Bárdos Lajosnak egy-egy írása. Különösen nevezetes volt az 1977 és 1979 között megjelenő számokban a *Morgolódások* c. sorozat. Aktuális észrevételeit tette szóvá részben a karvezetők munkájával részben a művek elemzésével, interpretálásával foglalkozva. Az azt követő években is folyamatosan küldte kisebb írásait a Kiadóba. Az 1980-as évek derekán miniatűr írásokban közreadta népdalelemzéseit.

A témával való foglalkozás elkerülhetetlen volt számára, Ő élmény-

szerű részese volt a népdalok fokozatos gyűjtemény- növekedésnek és a népi dallamokat Ő maga zeneműveinek dallamkincsébe vonta. A hagyomány alapján munkálkodott egy új nemzeti kóruskultúra megteremtésén. Ám folytonosan tapasztalnia kellett, hogy a népdalra vonatkozó elméleti ismeretek általánosságban mennyire hiányosak és a tankönyvek szűkre szabott tájékoztatási lehetőségein túl nincs irodalma népdalaink elemző megközelítésének. Így ebben a formában vált lehetővé, hogy a legnagyobb felkészültségű szakember kis adagokban, széles rétegek számára adhassa közre a legalapvetőbb útbaigazításokat, legérthetőbben, gyakran humorral átszőve.

Így jutottunk el Bárdos Lajos *legutolsó* – posztumuszként – megjelent könyvéhez: „*Írások népzeneinkről*”. Előzménye az említett hosszú évtizedekre nyúlik vissza, a kisebb írások sorozatos megjelentetéséhez. Ezzel kapcsolatban engedtessek meg egy személyes élménnyel való kiegészítést. 1974-től voltam szerkesztője Az Ének-Zene Tanítása c. folyóiratnak. Jómagam e hosszú évek alatt – állandó kapcsolatban voltam a Tanár úrral, hiszen akkor még nem e-mailen dolgoztunk, hanem közvetlenül kaptam meg a kéziratot. Megszerkesztettem, lektorálásra átadtam, visszakaptam és úgy mehetett a nyomdába, így többször átment a kezemen, nagyon jól megismerhettem valamennyi írását.

1986 tavaszán kezdtem kérlelni-biztatni Tanár Urat, hogy jó lenne e sok írást könyv formájában közreadni. Nagy kedvvel vállalta, és szeptemberben „*Írások népzeneinkről*” címmel átadta a könyv kéziratát. Október végén aláírásával hitelesítette a szerződést, amely a Kiadó és Szerző között megkötött. A szerkesztés közben híven követtük a Tanár Úr szándékát és kívánságait. Úgy jelent meg a könyv, ahogy azt értő és gondos figyelmességével megtervezte és jóváhagyta.

Bárdos Lajos 1986 novemberében tette le kezéből örökre a tollat...

Az 1988-ban megjelent könyv egyik recenziójából, *Berlász Melinda* írását idézve:

„*E remekművű kis népdalelemzések Bárdos sokoldalú pályájának mintegy summa vitae-i. Félévszázados ismeret, élmény és átadási tapasztalat rejlik minden gondolata mögött.*”

Így igaz! Ám múlnak az évek, Új generációk nőnek fel, egyre kevesebben vagyunk akik személyesen ismerhettük, közvetlen kapcsolatban lehettünk e nagy tudású kiváló tanáregyéniséggel, zeneszerzővel. Miénk a feladat, miénk a felelősség azért, hogy az emlékeket továbbadjuk, nem feledve Bárdos Lajos életfilozófiáját:

„Az ének szebbé teszi életünket.”

Márkusné Natter-Nád Klára

Szerzői hangverseny

Bárdos Lajos születésének 115. évfordulója alkalmából

a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége, KÓTA
és a Bárdos Lajos Társaság közös rendezésében

2014. október 4-én, a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium
Dísztermében

A hangverseny védnöke: *Daróci Bárdos Tamás* zeneszerző
Ünnepi megemlékezést tartott: *Sapszon Ferenc* Liszt-díjas karnagy
Műsorvezető: *Márkusné Natter-Nád Klára*, a Bárdos Társaság főtítkára

Közreműködők:

A Lágymányosi Bárdos Lajos Iskola – Kicsinyek Kórusa

Az Ének-zene tagozatos iskola Budapest XI. kerületében, 1989-ben, elsőként vette fel Bárdos Lajos nevét. A Kicsinyek Kórusa, a zeneszerzőnek a legkisebbek számára írt műveiből, kánonokból, kórusokból adott válogatást

Bevezetésül: *Népdal Quilibet* hangzott föl: Hull a szilva – Megismer-ni a kanászt, Komáromi kisleány–Szegény legény. Majd: *Kánonok*: Lab-dázó – német népdalból, Csöndes kánon – *Raics István* szövegével; Szép kis család – *Juhász Vilmos* fordítása; Kicsinyek kórusa III. kötetéből: Nap-fényes utakon – *Vargha Károly* szövegével. A Négy földrész kötetből: 2 tétel: Anyóka – észak-amerikai gyermekdal, Szavannai riadalom – kö-zép-ausztráliai dallam. Vezényelt: *S. Kleberg Mária*

A KÓTA számos bizottsága, így az *Ifjúsági Bizottság* napjainkig ébren tartja Bárdos Lajos zenei örökségét. Vezetőjük *Hraschek Katalin* tanárnő, örömmel vállalta a hangversenyen való közreműködést:

A Városmajori Gimnázium és Kós Károly Általános Iskola – Kós Gyermekkara

Az iskolában 1959 óta működik zenei tagozat, és kórusaik aktív közreműködői a XII-ik kerület zenei életének

Műsoruk: Három kánon: Béres vagyok, Csillagos ég – *Lukin László* szövegére, és *Sej,haj, nincsen baj; Nemzeti fény – Kölcsey Ferenc* szövegével; *Liszt Ferenc – Sztankó Béla* szövegével; Befejezésül hangzott fel: a *Jubilate Deo*. Vezényelt: **Hraschek Katalin**

Bárdos Lajost már 1928-ban meghívták a Zeneakadémiára – (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) – Ennek tanára volt 40 éven át, több tanszakon, 14 különböző tárgyat tanított. Ha ifjú kollégák fordultak hozzá, mindig talált időt a tanácsadásra. Így volt ezzel *ifjú Sapszon Ferenc* is, aki Énekes Kórusiskolájának megálmodása, majd megvalósítása érdekében Bárdos Lajos véleményét, bölcs tanácsait is kikérte.

Ünnepi előadás keretében *Sapszon Ferenc* Liszt-díjas karnagy a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola alapítója, művészeti vezetője, emlékezett Bárdos Lajosra.

A Társaság megalakulását követő években, a Bárdos Család segítségével megvalósult a II-ik kerület Margit körúti egykori lakóházban – a *Bárdos Múzeum*. Tiszteletre méltó nagy gyűjtemény, mely *Bárdos Ágota* gondozásában, vezetésében válik megismerhetővé szakemberek és látogatók számára. Nagyon sok kézirat rejtőzik ott. Azok között talált rá *Nagy Márta* kiváló zongoraművész-tanár, a következő kottára:

Népdalszvit zongorára – hét zongoradarab. Keletkezési éve: 1926. Ez a mű hangzott fel *Nagy Márta* kiváló előadásában.

Előtte egy rövid elemzést is mondott a műről:

„*Bárdos Lajos két sorozatban írt zongoraműveket: az elsőt 1923-ban, a másodikat 1926-ban. Az előbbi 8, az utóbbi,– ami elhangzik a hangversenyen – 7 rövid zongoradarabot tartalmaz. Ezek a miniatűrök először a debreceni Bárdos Napokon szólaltak meg előadásomban 2011 márciusában. Ezek a darabok – a harmadikat kivéve – közismert magyar népdalok feldolgozásai (pl. Hej, rózsa, rózsa ékes vagy..., Az én lovam, Pejkó..., Béres vagyok, béres..., vagy a Hej Dunáról fúj a szél...) amiket egyéni harmóniákkal látott el a szerző. Az egyetlen darab, amely nem ismert népdalfeldolgozás, bitonalitásban íródott, amivel igen kevés szerző él. Ez a harmadik mű lassú és gyors részből áll, s mindkettőben különbözik a két kéz hangneme: a bal kézben nincs előjegyzés, viszont a jobb kézben 5 kereszt van! Több zeneszerzői szerkesztési elemet is felfedezhetünk ezekben a zseniális kis karakterdarabokban: találunk példát imitációra, variációra, augmentációra stb. amit változatosan variál a szerző.*”

Bárdos Lajos zeneszerzői munkássága hamar áthangolódott a kórusmuzsikára. Mély érzelmű egyházi művei, költők verseire írott csodálatos gazdagságot bemutató kórusai mellett, a magyar népdal ízét, hangulatát, humorát varázsolta népdalfeldolgozásaiba. A következő kórusok ebből nyújtottak válogatást.

Bárdos Lajos Vegyeskar – Tatabánya

A Kórus 1959-ben az ifjú *Ugrin Gábor* karnagy vezetésével kezdte működését Tatabányai Bányász Vegyeskar néven. Mindenkori segítői voltak *Murányi Ferenc* és *Lőrinczy Margit*. És amikor az idők szavára a Bányász kórus megszűnt, az énekkar folytatva munkáját – 1994-ben az akkori karnagy, *Lőrinczy Margit* kezdeményezésére *Bárdos Lajos* nevét vette fel, melyet azóta is büszkén viselnek. Novemberben ünneplik a Bányász kórus megalakulásának 55. és a Bárdos Lajos Vegyeskar 20-ik évfordulóját.

Elhangzott műsoruk: *Cantemus; Magyar Magnificat – Magasztalja lelkem* katolikus ének feldolgozása, *Dienes Valéria* szövegével. *Tiszai dallamok* – 3 közismert népdal feldolgozása; *Falu végén* – Népdal feldolgozás, Bartók Béla gyűjtéséből, nőikari előadásban. Befejezésül hangzott fel a: *Csillagvirág* népdalszvit. Vezényelt: **Szeimann Zsuzsanna**.

A következő szereplő: A **Magyar Örökség-díjas Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola – Cantate Vegyeskara**

Az iskola alapításának éve 1988. Nagyon szerény működési körülmények között kezdték a zenei neveléssel áthatott iskolai oktatást ám az énekkari kultúra virágzott. Elsőként alakult a *Jubilate Gyermekkórus*.

Majd az évek során a különböző korosztályoknak megalakultak a saját kórusai. A *Cantate Vegyeskart* a Kórusiskola végzett növendékei alapították, 1996 –ban, ifj. Sapszon Ferenc vezetésével.

Ezen az ünnepi hangversenyen Bárdos Lajos gazdag kórusművészetéből adtak különlegesen szép válogatást. – Először két liturgikus használatra készült egyházi művet énekelt a Cantate Vegyeskar. *Audi filia* (Szent Cecília ünnepe miséjének graduáléja); *Ingrediente Domino* (Virágvasárnapi responzórium). Ezt követte a törökös dallamra – 1957-ben, készült – zongorakíséretes madrigál: *Távoli álom*, Horváth Ádám versére, zongorán közreműködött: Horváth Márton Levente.

Vezényelt: **Sapszon Ferenc**

Befejezésül egy szinte teljesen ismeretlen mű hangzott fel, az 1954-ben népi zenekarra és vegyeskarra komponált népdalszvit:

a **Somogyi kalászosok** – A népi zenekarral kísért mű csak egyszer szólalt meg az Állami Népi Együttes előadásában. Kottájára is nehezen találtak rá, a Népi Együttes elfekvő kottatárában.

Az előadáson közreműködő zenekar tagjai: I. hegedű: Kiss B. Ádám; II. hegedű: Surján Péter, Brácsa: Nagy Teodóra, Csello: Gallai Judit, Bőgő: Földvári Balázs, Klarinét: Gyórfy Zsófia és Kéringer Dávid, Fuvola: Dolfin Jácint, Cimbalom: Szakály Ágnes és Gódor Erzsébet. Vezényelt: **Sapszon Ferenc**.

*

A hangversenyen jelen lévő Klausz Róbert ny. főiskolai tanár, karnagy – egy új adattal bővítette e mű történetét. – Kaposváron a Somogy megyei

Népi együttes, Dr. Kanyar József karnagy vezetésével 1955. március 5-én adta elő, a Somogyi kalászosok c. művet, Énekkar, népi zenekar, és tánc-együttes felléptével. Zákányi Zsolt és Klausz Róbert is ennek a kórusnak volt a tagja. Dunántúlon többször is előadták a művet, de külföldön Szlovákiában is szerepeltek ezzel.

*

Az ünnepi hangversenyt két közös énekkel fejezték be.

Elsőként „A 80 éves Éneklő Ifjúság” jubileum emlékére” hangzott fel **Gebhardi kánonja: Glória szálljon a mennybe fel.** Az osztrák zeneszerző műve Kerényi György magyar fordításában 1934-ben hangzott fel először a Zeneakadémián 14 iskola énekkarának közreműködésével. – **Bárdos Lajos** vezényletével.

A kánont a Kós Gyermekkar, a Tatabányai Vegyeskar és a Cantate Kórus énekelte. Vezényelt: **Mindszenty Zsuzsánna** a KÓTA elnöke.

Ezt követően Bárdos Lajos egyik legkorábbi kórusműve, az azóta világszerte ismertté vált – 1923-ban a Bakonybéli cserkész táborban komponált, az esti „Tábortűz” hangulatát felidéző szívet melengető kórusa hangzott fel: **Bárdos Lajos– Dr. Márkus Miklós** szövegével: **Szellő zúg távol...** Az összkart vezényelte: **Sapszon Ferenc.**

Bárdos Lajos zeneszerző emléke iránti tisztelet és szeretet méltó kifejezője volt az elhangzott Ünnepi Szerzői Hangverseny, amit a nagyszámú közönség, nagy elismeréssel köszöntött.

Márkusné Natter-Nád Klára

Két Bárdos-kötet tanúságai és tanulságai

Negyven vegyeskar, Negyven egyneműkar

Bárdos Lajos születésének 115., a két kötet megjelenésének 30. évfordulóján a zeneszerző 85. születésnapját köszöntő gyűjtemények alapján megkísérelünk áttekintést adni a szerző világi kórusműveiről, s kicsit betekinteni a zeneszerzői műhelybe. A világi művekre kell összpontosítanunk, mert vallásos jellegű kompozíciót – s ez már maga jellemzi a kort, annak ideológiai alapvetését, amikor a kötetek megjelentek – mindössze hármat – igaz, súlyos nagyszabású darabokat – tartalmaz a vegyeskari kötet; a másik egyet sem.

A kötetek kiadói adatai: **Negyven egyneműkar**

EDITIO MUSICA BUDAPEST, 1984, Z. 12 876

Felelős szerkesztő: Kovács Máttyás [?]

Legkorábbi kompozíció: 1931, legkésőbbi kompozíció: 1980

Negyven vegyeskar

EDITIO MUSICA BUDAPEST, 1984, Z. 12 877

Felelős szerkesztő: Kovács Máttyás

Legkorábbi kompozíció: 1940, legkésőbbi kompozíció: 1981

Bárdos-művek kötetes kiadására nem ekkor került sor először. Érdekes áttekinténünk az előzményeket, mert a szerző közreműködésére valló szerkesztési elvek is feltűnnek a korábbi kiadványokban.

Tizenégy vegyeskar – köztük néhány első megjelenés, 1959-ben a 60 éves szerzőt köszöntötte.

Hús egyneműkar három szólamra gyermekkarok számára, részben női- és férfikarra is. – 1964, a 65. születésnapra. Tematikus „fejezetek”: Buzdítás, Szép a huszár (március 15-ére is), Alkalmak, ünnepélyek, Tréfa, móka, vidámság.

Tizenegy vegyeskar – 1979, a 80. születésnapra. „Fejezet-címek”: Jelige, Kezdő ének, Történelmi képek, Laus laboris [A munka dicsérete], Két Ady-kórus, Záró-ének.

Az utolsó kötetek tartalmi tagolása: **Negyven egyneműkar**

Jelmondatok – 3 mű; Magyar népdalok – 5 mű (3 ciklus); Idegen dal-
lamok – 5 mű (4 sorozat);

Egyéb kórusok – 7 mű.¹

Negyvenöt vegyeskar

Jelhangok – 6 mű; Népdal-letétek – 20 mű [ebből 7 kétszólamú, 5 háromszólamú (4 ciklus)], 8 négyszólamú (6 ciklus); Lírai kórusok (költői szövegekre) – 17 mű; Motették – 3 mű; Záró kórus.²

¹ Ez csak 20 műnek látszik, tehát a nem folyamatos előadásra zánt sorozatok egyes tételeit önálló alkotásnak kell tekintenünk, ám a műcímek és az önállóan előadható tételek száma összesen: 56.

² Mű címek és önállóan előadható tételek száma a tartalomjegyzékben: 67.

Arra nincs itt lehetőségünk, hogy az egymást követő kötetek közötti átfedéseket számba vegyük. Az azonban szükséges, hogy az egyszerre megjelent kötetek közötti „átjárásokat”, áttekintsük.

Átfedések: átiratok és variánsok

Negyvenöt vegyeskar

Negyven egyneműkar

Cantemus! (Bárdos L.) – 1977

Cantemus! (Bárdos L.) – 1977

Dolgozni (József A.) – 1948

Dolgozni! (József A.) – 1966

Tiszai dallamok – 1940

Tisza partján – 1977

Kodály köszöntése (Weöres S.) – 1957

Bérc a rónán (Weöres S.) – 1957

Láng és fény (dr. Vargha K.) – 1976 (?)

Láng és fény (dr. Vargha K.) – 1976 (?)

Eredetileg: Istené az áldás (Erdélyi J.) – 1942(!)

Ha megvizsgáljuk a párhuzamos darabokat, láthatjuk, a változat létrejöhet pusztán „áthangszerezéssel” (pl. a Cantemus! esetében), de lehet jelentős a különbség, melyet redukcióval vagy a zenei szövet gazdagításával ér el a szerző. Ilyen pl. a József Attila vers megzenésítésének két változata (Dolgozni!), illetve a Tiszai dallamok – Tisza partján „ikerpár”.

A változatok létrejöttének többféle oka lehet. Saját indíttatás, egy-egy ünnepi alkalom célszerű „kiszolgálása”, vagy éppen kívülről érkezett kérés az átdolgozásra.

Köztudott, mégis megemlítjük, hogy Bárdos világi karművei alapvetően két forrás valamelyikéből táplálkoznak. Jól mutatja ezt a vegyeskari kötet két legtöbb darabot tartalmazó csoportja: Népdal-letétek, illetve Lírai kórusok, vagyis a dallamot-szöveget együtt kínáló kollektív alkotás ad inspirációt és feladatot a symphonetának, míg a költői vers a zeneszerzőt dallamkitalálóvá, phonsacusszá is teszi. Szerzőnknek azonban számos olyan műve van e két kötetben is, amelyhez saját téma, vagy – például más népektől – kölcsönzött dallam volt a kiindulópont, melyhez szöveget kellett adni. Tehát a költők és fordítók mellett az ad notam szövegek íróit is számba kell vennünk. Az ilyen kompozíciók létrejöttében Lukin László munkatársi hozzájárulását kell kiemelnünk.

A névsor Bárdos Lajos sokirányú tájékozódását mutatja: a legnagyobbakat (Babittól Weöresig) és a kevésbé jelentőseket, ha éppen az ő irodalmi hozzájárulásuk volt célszerű – mint például egy-egy várostörténeti műnél – szívesen választotta alkotótársnak. E kötetekbe foglalt művek szöveg-szerzőiként összesen 24, illetve 12 nevet vehetnénk jegyzékbe.

Emeljük ki néhány szempontot a zeneszerzői műhely jellemzésére.

Alkotó-előadóművész együttműködés

Az alkotókat egy-egy előadó hosszabb távon segítheti és viszont. A kölcsönös emberi és művészi bizalom megtermékenyítően hat. Ennek meggyőző példája Lantos Rezső és kórusának itthon és külföldön is sikereset hozó szolgálata a Bárdos-művek gyarapítására.

Lantos Rezsőnek és a KISz Központi Énekkarának dedikált hét mű azt bizonyítja, hogy Bárdos Lajos semmiféle politikai-mozgalmi ügyet nem vállalt fel, de szívesen választott közéleti témát a humanitás és a haladás gondolatköréből.

Műfajok

Az egyszerű, kórusiskolának beillő kétszólamú feldolgozásoktól a nagyszabású szvitetekig bővülő kínálat jól jelzi, hogy Bárdos mennyire magévá tette zeneszerzői és karvezetői szempontból is a kodályi gondolatot: a többszólamú magyar zenének a néphagyományból kell megújulnia, sőt kialakulnia.

A vegyeskari kötetbe felvett művek sora – némi időbeli átfedéssel azt is megmutatja, hogy a népdal-kötöttségű műveket az 1960-as években az irodalmiak váltották fel.

Elő népdalrapszódia (Tilinkós) – 1951, Második népdalrapszódia – 1961, Csillagvirág (virágénekek, népdalok) – 1968, A jövő emberéhez – 1960 (Pákolitz: Irigy sajnálkozás),

Tűzszivárvány (Nagy L.) – 1962, Még nem elég! (Váci M.) – 1964, A dal titka (Babits) – 1972, ajánlása: „...akik már tudják a dal titkát”.

A három motetta más, nem kevésbé fontos oldaláról mutatja be a zeneszerzőt. Kettő (Popule meus, Libera me) még az 1930-as évek egyházzene-központú időszakából való, a Jeremiás próféta könyörgése (Balássy László fordításában) datálása pedig Budapest, 1956. II. 28.-III.1. Alig lehet kétségünk az időszerű „áthallás” felől:

*Szánj meg uram, szánj meg minket, / Szánd meg szörnyű szégyenünket,
/ Örökségünk elrabolták, másoké az ősi jószág.[...]*

Ím kérünk: add vissza sok boldog évünk!

A zeneszerzői stílusjegyeket keresve a kötetek darabjaiban feltűnik a szövegtelen (valamilyen hangzóval – a, m, haj, bim-bam – megszólaló) bevezetések nagy száma. Az egyneműkari darabok közül 14, a vegyeskariak közül 12 él ezzel a megoldással. Köztük több a kétkvartos vázra épülő („névjegy-motívum”, pl. szó,-dó-re-szó, lá,-re-mi-lá), ahogy a Kodály köszöntése és párdarabja a Bérc a rónán, továbbá a Magos a rutafa és a Hajnali dal mutatja. (E dallamelem persze szöveges témákban is előfordul: pl. Még nem elég.)

A ciklusképzés meghatározó elemei közül a tempót emeljük ki. Talán a legjellemzőbb a fokozódó tempó, mintegy a 19. századi lassú-friss párdarabok mintáját követve: Magos a rutafa, Este van már, Becskereki menyecske, Csillagvirág, mindkét Népdalrapszódia. A Tiszai dallamok / Tisza partján a mérsékelt – lassabb – táncos gyors hármasságot követi, a Hét kurta kórus egyváltéban való éneklésre gyorsul, de a végén visszafogja kissé a tempót.

Bár egy tételesnek számítanak itt említjük még meg a két népdalrondót, mindkettő két közjátékkal: Táncol a rózsám, Szól a doromb.

Másféle problémát vetnek fel azok a sorozatok, amelyek inkább önálló tételek gyűjteménynek tekinthetők, mint valódi összeépített ciklusnak. Ilyenek az Európa peremén és a Négy földrész az egyneműkari darabok között.

Bárdos Lajos egész alkotóművészete és karnagyai működése hitvallásaként fogalmazta meg a Cantemus! latin szövegét, melyet – rövid áttekintésünk végén záró gondolatként – Lukin László fordításában idézünk:

Csak énekelj, / mert az ének jó dolog!

Csak énekelj, / mert az ének víg dolog!

Csak énekelj, / mert az énekben szív dobog!

Ittész Mihály

Megemlékezések Rajeczky Benjamin halálának 25. évfordulója alkalmából

Rajeczky Benjamin tevékenysége három nagy területre terjedt ki: **ciszterci szerzetesi** szolgálat, melynek részét képezte az egyszerű pap küldetéstudattal párosult lelkiismeretes napi feladata, az egyháztörténeti, teológiai kutatás és pl. az Éneklő Egyház katolikus énekeskönyv fel-frissítése ügyében végzett munkája. Másik nagy terület, ahol maradandót alkotott a **zenepedagógia**, ahol neve összeforrt a hozzá hasonlóan Kodály szellemi hatása alatt a teljes iskolai zenei nevelés gyökeres megváltoztatásán munkálkodó *Ádám Jenő, Bárdos Lajos, Kerényi György* nevével.

A budai Szent Imre Gimnáziumban diákjaival, az általa vezetett kórusokkal és általa létrehozott iskolai zenekarral a kortárs művek, azon belül az új magyar kompozíciók ismertté tételét vállalta (Bartók pl. számukra írta át kis zenekari kísérettel az Egyneműkarok hét darabját). Emellett mind a régi zene (elsőként énekeltek az iskolában gregorián és Perotinus műveket, s Rajeczky kezdte idehaza a nagyközönséggel is megismertetni Vivaldi műveit), mind a kortárs zene művelése terén kitűnt. Legfőképp pedig elsőként vezette be, már az 1936-tól négy próbalemezzel elindult ún. Pátria lemezeiről felcsendülő népdalok, hangszeres népi dallamok bemutatását, megtanítását az iskolában. A Pázmány Péter Tudományegyetemen pedig egyetemi szinten tanította többek közt az európai és magyar népzeneét.

Harmadik működési területe a **zenetudomány**, önmagában is több részterületre oszló, külön-külön is teljes embert kívánó érdeklődési körrel: **gregorián és tágabb középkorkutatás**, benne t.k. a magyar többszólamúság, az általános zenetörténet, valamint a **népzenetudomány**, továbbá a gregorián és a népzene kapcsolata.

2014-ben a szakma nagy öregjének, az MTA Népzene kutató Csoportban Kodály Zoltán helyettesének, majd a Mester halála után igazgatójának, az International Folk Music Council (ma International Council for Traditional Music) vezetőségi tagjának, a zenetörténet és népzene viszonyát vizsgáló munkacsoport 1967-88 közti elnöke halálának 25. évfordulójára emlékeztünk.

A programok sorában a *Tavaszi fesztivál* keretében Tari Lujza által Pásztón megnyitott kiállítás volt az első, mely Rajeczky Benjamin életútját mutatta a *Pásztói Múzeum*-ban. A júniusig nyitva tartó kiállításon három nagy tömbben mutatták be Rajeczky Benjaminget és környezetét, melyben élt és alkotott. Véletlenül idénre esett a Pásztón 1990 óta megtartott, az első években még évente, majd két évente megrendezésre kerülő IX. Nógrád megyei Rajeczky Benjamin népdaléneklési verseny, mely májusban zajlott le nagy sikerrel a Rajeczky Benjamin Zeneiskola szervezésében. (Az iskola Rajeczky halálának tizedik évében, 1999-ben vette fel a kodályi zenepedagógia lelkes hívének és propagátorának a nevét. Lapunk közölte az épületavató beszédet: Tari Lujza: *Rajeczky Benjamin Zeneiskola Pásztón*. A Magyar Kodály Társaság Hírei 1999/2. 23-25.)

Pásztón a Zeneiskola a várossal karöltve Rajeczky születésnapján természetesen minden év november 11-én megemlékezik jeles lakójáról, első díszpolgáráról. Az éves helyi megemlékezéseket a kiemelkedő évfordulókon (halálának első, tizedik és huszadik, születésének századik, százötödik és száztizedik évfordulóján) Tari Lujza tudományos programszervezésével megtartott konferenciák teszik emlékezetessé. (Írásai megjelentek lapunkban A Magyar Kodály Társaság Hírei 1999/2 június 22-23., 2012/1 március 28-32.)

Idén Pásztó a kiállításon kívül Rajeczky halálának napjára, július elsejére is kiemelkedő programot szervezett. A Szent Lőrinc plébánia templomban szentmise keretében emlékeztek a város egykori jeles személyiségére, mindenki szeretett Béni bácsijára. A misét Brückner Ákos Előd O.Cist. plébános, Rajeczky egykori Szent Imre gimnáziumi diákja és Kecskés Attila pásztói plébános, esperes valamint Bezák Tamás káplán celebrálta. Azt követően Sisák Imre Pásztó város polgármestere köszöntötte a megjelenteket, majd Tari Lujza beszélt Rajeczky Benjamin munkásságáról. Előadását szervezésében Rajeczky Benjamin életútjához kapcsolódó műzenei- és népzenei hangverseny színesítette a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem klasszikus és népzene szakos hallgatóinak előadásában. Közreműködtek: Beer Benjamin klasszikus ének, zongorán kísért Tari Lujza, Brunda Gergely orgona, Erdélyi-Molnár Kára népi hegedű, Nemcsics Kinga népi ének, Szlama László koboz, kaval, ének. A programot koszorúzás zárta Rajeczky Benjamin sírjánál, a templom előtt álló szobránál és egykori lakóházánál.

Az MTA novemberi tudományos előadásai keretében került megrendezésre az MTA BTK Zenetudományi Intézetben **november 13-án** egy

Zenetudományi konferenciára. A résztvevőket Halász Péter, az MTA BTK ZTI tudományos titkára köszöntötte, majd *Somfai László* akadémikus nyitotta meg. 2001-ben, mint a Nemzetközi Zenetudományi Társaság akkori elnöke ugyanő nyitotta meg az intézetben a Rajeczky születésének 100. évfordulójára megrendezett nemzetközi konferenciát. A centenáriumi megnyitóhoz hasonlóan ezúttal is kiemelte Rajeczky Benjamin végtelen szerénységét, elhivatottságát, munkaszeretetét, s hogy ragyogó elmével tudott új adatokból új elméleteket felvillantani, de megfigyeléseit egyben azonnal sok oldalról kontroll alá vetette. Emlékeztetett arra is, hogy zseniális meglátásai voltak, mindenhez értett, mégsem voltak zseni allűrjei, hanem mindvégig mindenkivel szót érteni tudó egyszerű ember maradt.

Az egy napos konferencián természetesen bőven jutott hely a Rajeczky Benjamin elő-munkáin alapuló gregorián témáknak. Kutatóik immár Rajeczky szakmai unokái, azok, akik az általa kinevelt Dobszay László és Szendrei Janka tanítványai: Kiss Gábor, a Régi Zenetörténeti Osztály jelenlegi vezetője és munkatársai, Czagány Zsuzsa, Papp Ágnes, valamint Kovács Andrea, az LFZE Egyházzene Tanszék Kutatócsoportjának vezetője. Levezető elnökük az intézetben több éven át a Rajeczky Benjamin közelében dolgozó Ullmann Péter premontrei perjel volt.

A Rajeczky Benjamin Írásai c., 1979-ben megjelent könyv szerkesztője, *Ferenczi Ilona* „... aki nélkül, ime, nem az volnék, aki vagyok.” *Tanulságok Rajeczky Benjamin összegyűjtött írásaiból* címmel tartott előadást. Bár az idézet Rajeczkytól Ferenczi Ilonának szóló dedikáció, hálaából, amiért fiatal kollégája összegyűjtötte írásait, s utalva arra, hogy a könyv emelte elismertségét, az előadó arra hívta fel a figyelmet, hogy e könyv ismerete, rendszeres olvasása nélkül sem ő, sem más, a zenetudomány területén munkálkodó személy nem lehetne az, aki. Ma is aktuális gondolatait olvasnunk kell.

Részben érintette e kérdést *Tari Lujza* is, aki az egyetemes népzene-tudomány képviselőjeként mutatta be Rajeczky Benjamins. Kitért sokágú nemzetközi kapcsolataira, széles kitekintésére. Példákkal támasztotta alá azt, hogy ugyanakkor a magyar témákat a nagy nemzetközi érdeklődése, működése ellenére is mindig előtérbe helyezte, a zenét pedig sosem elvont formában, hanem az azt megszólaltató, nem egyszer szörnyű hányattatáson végigment néppel összefüggésben (pl. az általa vizsgált moldvai csángók, bukovinai székelyek, a kommunizmust megszenvedő egyszerű parasztok) tárgyalta, s valódi modern zeneantropológiai módon vizsgálta illetve értékelte.

Riskó Kata azt vizsgálta, miként haladt Rajeczky kutatása mind mélyebben a középkortól az ókor és a még mélyebb korok zenéje, a népzene őstípusai felé. *Máder László*, a Magyar Rádió korábbi Népzenei Rovatának hosszú időn át vezetője, számos népzenei műsor megálmodója és elindítója, Rajeczky Benjamin és a rádió kapcsolatát elevenítette

fel. Előadásából a mindenre gondoló, körültekintő tudós és a magasfokú tudományos ismeretterjesztés igényével rádiózó Rajeczky Benjamins ismerhettük meg.

Sisák Imre Pásztó város polgármestere A mi Béni bácsink – Pásztón címmel emlékezett meg a városa jeles alakjáról, s beszélt emlékének ápolásáról.

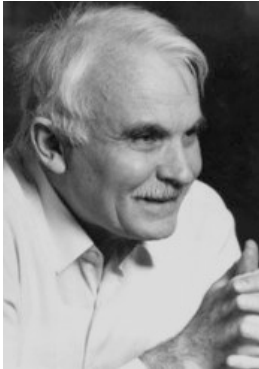
Az ünnepi ülést *kis hangverseny* követte Ábrahám Brigitta népdal énekes, Nemcsics Kinga és Gyura Fanni, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népi énekszakos hallgatóinak műsorában, Rajeczky gyűjtéseiből és gyűjtőterületeiről. Az emlékeztetés, tartalmas emléknapot a Pásztóhoz és Rajeczky Benjaminhoz sok szállal kötődő Gaál István neves filmrendező Rajeczky Benjaminról 1987-ben készített *portréfilmjének* közös megtekintése zárta.

A Rajeczkyról szóló megemlékezések sorában pedig december 2-án a Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozatának Látó emberek c. sorozatában került sor Tari Lujza előadásában a 2014-es záró-előadásra *Rajeczky Benjamin, egy látni tanító „Látó ember”* címmel.

Tari Lujza

Vass Lajos Emlékünnep Komáromban

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusának Emlékünnepélye

Ötven évvel ezelőtt alakult a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara, Szíjjártó Jenő zeneszerző-karnagy kitaró munkájának eredményeként. Az alapító karnagy Ág Tibor volt, aki tíz évig vezette a kórust. Őt követte Janda Iván, Schleicher László. Szíjjártó Jenő kényszerű távozása után, került vendégkarnagyként *Vass Lajos* a kórus élére. Elkötelezett, nemes hivatásnak tartotta, és élete utolsó leheletéig legkedvesebb feladatai között szerepelt e kórus vezetése. Sok sikert értek el, örömben, bajban együtt dobogott a szívük. *Vass Lajos* magas fokú zenei tudása, karmesteri képessége, zenei rátermettsége, de minde-

nek fölött egyénisége, emberi magatartása felejthetetlen emléket hagyott maga után. A Komáromban, 2014. szeptember 20-án tartott nagyszabású ünnepség ennek kívánt emléket állítani, méltó színhelyül választva a *Duna Mentí Múzeumot*. A komáromi Főtemplommal szemben lévő

gyönyörű műemléképület, a Múzeum és Könyvtár, előtte egy kis park a Jókai szoborral. Itt kezdődött az ünnepség.

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa és a Concordia Vegyeskar *Vass Lajos: Jövendölés* c. vegyeskari művét adta elő, aminek szövegét Jókai Mór: *A jövő század* c. regényének előszavából válogatta, és az Énekkar első hivatalos koncertjére komponálta. A mű először 1965. május 22-én csendült fel a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának és a Vasas Kórusnak közös produkciójaként.

A Komáromi Csemadok Alapszervezet nevében *Stubendek László* méltatta Vass Lajos munkásságát. Majd *Lezsák Sándor* a Magyar Országgyűlés alelnöke, szólt nagy elismeréssel, a *magyar zenekultúra misztériós szolgáltójának nevezve Vass Lajos zeneszerző karnagyot*. És már előre utalva a szoboravatásra, örömet fejezte ki, hiszen ez a második szobor, amely megőrökíti a neves karnagyot, mert ezt megelőzően elsőként Lakitelken avattak köztéri szobrot Vass Lajosnak. Ezúttal reményét is kifejezte, hogy majd továbbiak követik e nemes példát. Ezt követően a nagyszámú közönség az épület aulájába vonult, a szoboravató ünnepségre. A Múzeum földszintjén helyezték el a mellszobrot, *Lantos Györgyi* szobrászművész alkotását. *Lezsák Sándor* és *Hecht Anna* a kórus elnöke, leplezték le a szobrot.

E terem folytatásában helyezték el a **kiállítást**. A megnyitót a múzeum igazgatónője *Jarábik Gabriella* tartotta.

Ismertette a „600 hónap, 600 dal” című vándorkiállítás jelentőségét. A kiállítást a kórus krónikája alapján *Miklósi Péter* és a Szlovák Magyar Kulturális Múzeum állította össze, 17 panel keretében mutatja be a kórus életét. Lehetőséget ad az emlékezésre és megismerteti azt a hihetetlen gazdag életutat amit az 50 év alatt megtettek, és sikeresen elértek. De itt már megtaláljuk Vass Lajos 1992-ben bekövetkezett halála után következő karmester generáció munkásságának folytatóit. Magyar vendég karmesterként *Tamási László*, *Sapszon Ferenc*, majd 2007-től *Tóth Árpád* áll a kórus élén. A hely szülöttei: *Janda Iván* karnagy, őt követően *Józsa Mónika* lett a kórus művészeti vezetője.

Az ünnepi rendezvény csúcspontja a Jubileumi hangverseny volt a Múzeum Dísztermében. Erről szól következő beszámolómnk.

Márkusné Natter-Nád Klára

Jubileumi hangverseny

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa gazdag zenei programmal készült jeles jubileumára. Az 50. születésnapját ünneplő kórus két blokkban mutatta be imponáló tudását, amelyet a hallgatóság őszinte elismeréssel fogadott. A jelentős évfordulók – más esetben is – számadásra készítik az előadókat, megidézve híres elődöket, valamint jelezve a jövő felé vezető út irányát. Az elmúlt hosszú évtizedek emberi megpróbáltatásai közösséggé kovácsolták az énekeseket, érlelték az együttes művészetét, amelyben Vass Lajosnak, a lángoló hitű és kiváló muzikalitású karnagynak két évtizedes munkája során meghatározó szerepe volt. Vass Lajos Kodály Zoltánnal együtt vallotta, hogy művészetben és magyarságban nincs megalkuvás. Ez az intés a kisebbségben

élő magyar kultúra zászlóvivőinek életre szóló lelki tartást jelentett és jelent ma is.

A Vass Lajos Kórus szerepléseit figyelemmel kíséző szakembereknek feltűnhet, hogy a havonta egy hétvégén próbáló együttes milyen kitaratóan halad felfelé a zenei és technikai megvalósítás útján. Hallatlan akarat kell ahhoz, hogy a repertoárt újból és újból frissítő karnagyok lendületét követni tudják énekeseik. A kórus jelenkori karnagyai *dr. Józsa Mónika* – művészeti vezető, számos kitüntetés és karnagyi díj birtokosa – és *dr. Tóth Árpád* – magyarországi vendégkarnagy – számos kortárs mű bemutatásával igen magasra tette az elvárás/követelmény mércéjét. A tudás gyarapítása, a művek értő előadása nem jöhetne létre a példátlan összetartó erő nélkül, amely az együttes tagjait jellemzi. Ez fokozza az éneklési kedvet, az előadásra kiszemelt művek megszólaltatásának vágyát. Vagy az is lehet, hogy a kitűzött célok elérése sarkallja komoly munkára, együttes erőfeszítésre a kórustagokat. Az éneklés öröme hallhatóan és szemmel láthatóan is jelen van az előadásaik során, lankadatlanul.

A hangversenyt indító kórusmű – *Gágyor József: Daloló testvérek* című költeményének elhangzása után – *Vass Lajos: Hűség* című kompozíciója volt, Csontos Vilmos versére. Vass Lajos rátalált arra a költeményre, amelyben saját művészi útjának, hűségének szavakban kifejezett megfogalmazása jelenik meg. Az énekesek hűsége nyelvükhöz, népükhöz, szeretett karnagyukhoz, akitől örökérvényű útravalót kaptak a zenén túl is, többször megnyilvánult már az énekkar meggyőző előadásaiban. Ezt követte Kodály Zoltán egyik legnehezebb, veretes kórusműve, Gazdag Erzsébet versének megzenésítése, a „*Balassi Bálint elfelejtett éneke*” . „Szövegében, zenéjében megrázó tanúságtétele ez egy válságba, ebek harmincadjára jutott nép legjobbjainak.” (Ittész Mihály: 22 zenei írás 21. oldal) Az 1942-ben komponált kórusműben megfogalmazott fájdalom, a közösség keserősége a kórus átélt énekében torokszorító hitelességgel szólalt meg.

Kocsár Miklós, a jubiláló kórus számára írt *Pater noster* című műve klasszikus szépségeket tartalmaz, érdekes, új hangzásokkal teljes zenébe öntött imádság. *Csemiczky Miklós: Dies sanctificatus* című műve szintén ezen az estén hangzott fel először. „Felragyogott előttünk ez a szép nap...” – és valóban, örvendezve, hálaadással szólalt meg a kórus kérésére született kompozíció. Ezt követte a fiatal karnagy – zeneszerző *Tóth Árpádnak* az ünnepi alkalomra írott műve „*Az ezeréves tölgyfa*”. A verset költője, Koncsol László József Attila-díjas, irodalomkritikus, művelődéstörténész mondta el a kórusmű elhangzása előtt. Mondanivalója ugyancsak hittel szól: ez a valaha sok sebet kapott, „dús terebélyű tölgyfa – sem bükk, sem fenyő: tölgyként akar itt élni.” A komor szimbolikájú művek sorát Jack *Halloran: Witness* (Szemtanú) című spirituáléjának rendkívül ritmikus, színgazdag előadása zárta.

A helyi **Concordia vegyeskar Stubendek István** vezényletével jött köszönteni az idősebb „testvért” Kodály Zoltán, Tóth Péter és Karai József egy-egy művével. A vendég kórus gondosan kidolgozott, arányos közreműködése során különösen *Tóth Péter: Pénteki ima* című darabjával ragadta magával a közönséget. A népi szövegekre, Kocsár Miklós tiszteletére komponált kórusműnek nőikari változata 2009-től ismert, de a vegyeskar talán még kifejezőbben képes megjeleníteni a Nagypéntek felemelő fájdalját.

Az ünnepelt énekkar *Szijjártó Jenő – Gyurcsó István: Az anyai szó*, majd *Tóth Péter: Őrizz angyal!* című művei után *Daróczi Bárdos Tamás* vidám népdalfeldolgozásaival zárta a kortárs magyar műveket felsorakoztató hangversenyt. A XX. századi magyar kultúra felvidéki követei elhivatottsággal, magasrendű zenei tudással folytatják elődeik megkezdett munkáját. Hála az alapító karnagyoknak és a 2006 óta fáradhatatlanul, megalapozott tudással és igénnyel muzsikáló karnagynak, **dr. Józsa Mónikának** és a nagyszerű esten is rátermettségét bizonyító *dr. Tóth Árpád társ-karnagynak*. Bízunk abban, hogy együttműködésük újabb nagy sikerek felé vezeti a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusát.

A nagyszerűen összeállított műsor *Szijjártó Jenő* kompozíciójával – „*Esti hangulat Zsérén*” – fejeződött be a két kórus közös előadásában. A zeneszerző másfél évtizedes kitartó munkájának eredményeképpen 1964. november 27-én alakult meg Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara, vagyis az ünneplő kórus elődje. Műveinek előadása tiszteletadás, hálás emlékezés volt a hőskorra.

A Komáromi Dunamenti Múzeum dísztermét megtöltő sok barát, családtag, szakember – köztük a bemutatóként elhangzott kórusművek szerzői – hosszantartó tapssal fejezte ki őszinte örömét, köszönetét a felejthetetlen este hangokban átnyújtott ajándékáért.

Hartyányi Judit

A Verbunkos ünnepe 2014-ben *Lavotta Emlékév*

A Magyar Kultúra Napján 2014 januárjában hirdette meg, a negyedszázados múlttal rendelkező *sátoraljaújhelyi Lavotta János Kamara-zenekar, Művészeti Iskola és Alapítvány* a *Lavotta Emlékévet*.

Lavotta János születésének 250. évfordulójára az örökséget ápoló szervezetek, intézmények nevében, a kor muzsikájának, valamint **Lavotta** tevékenységének jobb megismerése érdekében, amit kiegészítve

Bihari születésének 250-ik, **Csermák** 240-ik, **Egressy Béni** 200-ik évfordulója előtt tisztelegve, a verbunkos zene évének nevezhetünk.

A *Lavotta Emlékévet* Sátoraljaújhely város polgármestere *Szamosvölgyi Péter* nyitotta meg a Városháza dísztermében. Az ünnepi hangversenyen, a művészeti iskola tanárai és növendékei a verbunkos kamarazene változatos és élvezetes keresztmetszetét nyújtották át a nagyszámú hallgatóságának.

Dombóvári János a Művészeti iskola igazgatója, a Lavotta János Kamarazenekar megalapítója, gondosan összeállított féléves tervet dolgozott ki. A mintegy húsz program a hangszeres versenyektől a kottakiadáson át a hangversenyeken keresztül a zenetudományi konferenciáig, növendékeknek, zeneművészeknek, zenetudósoknak egyaránt lehetőséget adott a verbunkos korának, zenéjének bemutatására, valamint a legújabb kutatási eredmények közvetítésére, megismertetésére.

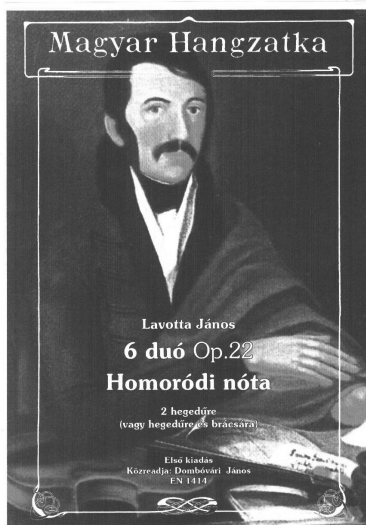
A *Lavotta Emlékév* keretében, szinte minden hónapban volt program. Január *Szózat-éneklő és Himnusz-zongoraversennyel* kezdődött. Ez utóbbi gondolat Erkel Ferenc születésének bicentenáriumi évében fogant zongoratanáraik elhatározásából, hogy növendékeik ne fejezzék be alapfokú tanulmányaikat, úgy hogy Erkel zongoradarabját – különböző fokú nehézségi letét valamelyikében – ne tudnák eljátszani.

A Lavotta Emlékév figyelemre méltó zenepedagógiai eseménye a Magyar Kultúra Napjára megjelent *két kottakiadás*. A házitanító Lavotta eddig csak kéziratban ismert műveiből, a Neuma Kiadó „Duetto Hungarica” címen, az Editio Musica „Könnyű hegedűduók” címen jelentette meg Lavotta hegedűduóit.

Márciusban a fiataloknak tanulmányi verseny, *Lukin László népdal-népzenei verseny*, majd *zongora négykezes verseny* nyitott széles skálát a bemutatkozásnak, megmérettetésnek.

A Lavotta Napok eseménysorozata áprilisban a Lavotta, Bihari, Csermák, Egressy Béni zenei *műveltségi versennyel* folytatódott és a Hangásznégyes Lavotta tályjai nyughelyén adott hangversennyel fejeződött be.

A programsorozat csúcspontját a júniusban tartott 3 napos **Lavotta János és a magyar nemzeti romantika kora** címmel megrendezett *Zenetudományi Konferencia* jelentette. A konferencia nyitányaként a Lavotta János Kamarazenekar jubileumi verbunkos hangversenye csendült fel

a Városháza dísztermében. A rendezvény díszvendége *Szőnyi Erzsébet* Kossuth-, Liszt-, Erkel-díjas zeneszerző, zenepedagógus volt. Bár a hosszú utat nem tudta vállalni, távollétében a szerzőt a kamarazenekar *Preludium és fuga* című művével köszöntötte.

Neves előadók tudományos előadása gazdagította a verbunkos zene ismeretét, szerepét és hatását a magyar zenei életben. A zenetudományi konferencia előadói: Agócs Gergely, Bónis Ferenc, Dombóvári János, Fehér Éva, Gombos László, Ittész Mihály, Rakos Miklós, Elek Szilvia, Sziklavári Károly, Tusnád László voltak.

A magyar nemzeti romantika koráról ismét Széphalmon, a Magyar Nyelv Múzeumában, valamint Tállyán osztották meg gondolataikat, s beszéltek legfrissebb kutatási eredményeikről. A konferencia ezúttal is a Tállyán nyugvó Lavotta János síremlékének, valamint főtéri domborművének koszorúzásával, a Himnusz és Szózat eléneklésével ért véget.

Márkusné Natter-Nád Klára

Fáy István Zenei Gyöngyei

Verbunkosok 4 Kézre

Fáy István gróffal és a verbunkossal 2 évvel ezelőtt találkoztam *Horváth Anikó* zongoraművész kolléganóm jóvoltából, aki egy könyvtári keresgélés során bukkant rá *Fáy: Régi magyar zene gyöngyei* című kottagyűjteményére. Mivel ezek a művek 2 zongoristára, 4 kézre íródtak, ezért egyértelmű a feladat; végig kellene játszani, nézni ezeket a darabokat.

Némi ellenállással vágtam ebbe bele, hiszen korábban – sem csembalista, sem pedig zongorista minőségemben nem találkoztam még 19. század elején, közepén működő magyar zeneszerzővel Liszt Ferencen kívül, s a verbunkosról sem volt semmiféle ismeretem.

Itt jegyzem meg, hogy az 1990-es évek közepén a Zeneakadémián a verbunkosról – sem mint műfajról, sem mint zenei nyelvről – egyáltalán nem tanultunk. Tehát, elmondhatom, hogy a mai átlagos képzésben részesült muzikus sem tudhatott, hallhatott, érthetett a verbunkoshoz.

Visszakanyarodván saját személyes élményeimhez, amikor a kezdeti tiltakozást, ellenérzést legyőzve sorra játszottam el kolléganómmal Fáy István verbunkos- és csárdás feldolgozásait és saját kompozícióit, egyre kíváncsibbá és érdeklődőbbé váltam, vagyis ez a zene egyre jobban elvarázsolt. Ekkor kezdtem el komolyabban foglalkozni ezzel a korról és legjelesebb képviselőivel. Számomra Fáy István volt a közvetítő. A kiváló zongoravirtuóz, zeneszerző és zenei író, aki szenvedélyesen szerette hazáját és annak zenéjét.

Gróf Fáy Istvánról sajnos nem sokat tudunk. Különleges, talán külön ember lehetett, életének részleteit a mai napig is homály fedi. A bernát-

kértsi és fái gróf Fáy István 1807-ben született, Kassán keresztelték meg, és 1862-ben, Fülesen halt meg. Nem túl hosszú agglegény életét az aktív muzsikálás mellett művészeti mecénatúrával, hangversenyek szervezésével, műgyűjtéssel és a máltai lovagrendben való munkálkodással töltötte.

A fennmaradt dokumentumok szerint már nagyon fiatalon, huszonévesen valós, mai értelembbe vett „zenei fesztiválokat” szervezett fái kastélyában, ahová nagyszámú muzsikust és hallgatóságot hívott meg minden alkalommal. E rendezvényeket „Muzsikai Akadémiáknak” nevezte el, és ezeken a korabeli tudósítások szerint a legnagyobb bécsi klasszikus mesterek mellett akkori kortárs szerzők művei is felcsendültek, és gyakran maga, a gróf is fellépett a koncerteken zongoristaként.

Hogy milyen is lehetett egy ilyen – Fáy gróf által szervezett Muzsikai Akadémia a Fáj-i kastélyban, arról a 1832. március 28.-i „*Hasznos Mulatságok*” című korabeli lap tudósít.

„A gróf Fáy István által alapított „Felső Magyar Országai Egyesület” az Abaúj megyei Fájban négynapos „muzsikai időszak”-án koncertek hangzottak el Haydn, Mozart, Beethoven, Riess, Zomb, Weber stb. műveiből. „*Nevelte ezen időszak örömeit a’ tisztelt igazgató Gróf által egy tiszta tsendes estve adatott pompás új készületű Tüzi játék és víg nemzeti tántzos multság, mellyeket a’ Tagok kedv emelésekre jeles tzigány hangász Társaság ügyes muzsikája szokott lelkesbíteni.*” Más források Fáy Istvánt, mint kiváló zongoristát említik, aki például valamely Mozart versenymű előadásával is brillírozott.

Fáy-nak igen mély ismeretei lehettek az akkoriban „magyar”ként elnevezett műfajról, a verbunkosról, erről tanúskodik egyetlen fennmaradt gyűjteménykötete, az 5 kötetes, négykezes „Régi magyar zene gyöngyei”, amelyet 1857 – 61 közt adtak ki Bécsben. A gyűjteményben a kor valamennyi ismert muzsikusa megjelenik; Bihari, Csermák, Lavotta, Zomb, Kecskeméti, Bunkó, Merk és sokan mások. Sőt, a kortársakon kívül régebbi nevek is előbukkannak, olyanok, mint Czinka Panna és a Rákóczi nóta és induló.

Fáy alpanyagként kezeli más szerzők dallamait, s azokat rendkívül művesen és ügyesen dolgozza fel 4 kézre. Saját maga is ír egy-egy bevezetést egy-egy dallam elé, s ilyenkor saját nevét is feltünteti a mű kezdetén, majd a lehető legtermészetesebb módon folytatja Biharival, Lavottával, vagy mással. A dallamokról gyakran kiderül, hogy írója – a megjelölt név ellenére – eredetileg nem is az, hanem más, vagyis, egy-egy dallamot több szerző is feldolgozott azelőtt, hogy Fáy megírta volna belőle saját verzióját. Sok esetben Fáy maga segíti olvasóit, előadóit a tájékozódásban, előszóiban komoly zenetörténeti leírást adva egyes szerzőkről, művekről.

Elek Szilvia

A Lavotta Konferencián, június 28-án elhangzott előadás rövidített változata.
Elek Szilvia és Horváth Anikó zongoraművészek, november 30-án a „Magyar Zene ünnepe – Művészestélyén” Fáy István műveiből is előadtak.

Kodály Zoltán verbunkos-zenei¹

A mára már terjedelmesre növekedett Kodály-irodalomban szép számban vannak írások az előadásom témájaként megjelölt tárgyról, annak egy-egy részletkérdéséről, jobbára bizonyos zeneművek ismertetésében. Ezért talán merészségnek is tűnhet fel a témaválasztásom, de az vezérelt, hogy a konferencia főszerelőjéhez, hajdan volt jó Lavotta János muzsikamester korához és zenei világához jól illeszkedjék. A verbunkoshoz kapcsolható Kodály-művek részleges számbavétele mellett szükségesnek érzem, hogy néhány elvi és történeti kérdést is tisztázzunk, segítségül hívva Kodály szavait is.

Kodály Zoltán írásainak nagy gyűjteményében, a *Visszatekintésben* egyetlen helyen találhatjuk meg Lavotta János nevét egy 1937 és 1943 között több változatban készült, eredetileg németnyelvű tanulmányban. Címe: *Népzeneink*.² Kodály e dolgozatában – nyilván a külföldi olvasókra való tekintettel és a félreértések tisztázásának szándékával – a *Magyar népdal vagy cigányzene?* kérdésfeltevésből indul ki. A 19. századi, cigányzenekarok által is előszeretettel játszott népies műdalok mibenlétét kívánta tisztázni. A második szakasz a *Közvetlen elődök* címet viseli. Amikor az 1800-1850 közötti időszak zenéjéről írottakat kissé hosszabban idézzük, részben meg is mutatjuk a folklorista-zeneszerző viszonyulását a verbunkos emlékeihez. (Megjegyzendő: Kodály nem használja itt a verbunkos nevet.)

*Ez a stílus is városi műzene – eredetileg csak tánczene –, melyet kezdetben külföldiek és bevándoroltak komponáltak. Ez is nyomtatott művekben maradt fenn. Az 1790 táján feltűnt első „Dances Hongroises”-nak vagy egyszerűen „Hongroises”-nak, „Ungarische”-nak nevezett darabok szerzői között ilyen neveket találunk: Joseph Bengraf, Franz Tost, [stb.] Honnan vették a magyar díszeket bécsi stílusban formált és harmonizált, többnyire igencsak közepszerű darabjaikhoz? – még nem tisztázta a kutatás.*³

Néhány füzetnyi, ismeretlen szerzőjű akkori tánc (Bécsben nyomtatták – benne található Haydn Rondo all'ongarese c. darabjának forrásai) egy régebbi, primitív hangszeres hagyomány nyomait őrzi. Ez a hagyomány még élhetett az akkori cigányok körében; szórványosan, eldugott falvakban, ma is találkozhatunk vele.

E stílus kialakításán később magyarok munkálkodtak: izsépfalvi és keveházi Lavotta János (1764-1820), [és még három kevésbé jelentős név], valamint a pest-budai magyar színtársulatnak 1795-től Magyarországon

¹ A Széphalmon rendezett Lavotta 250 emlékkonferencián, 2014. június 27-én elhangzott előadás szerkesztett változata.

² III. kötet, 373-387. Fordította Bónis Ferenc, a kötetek szerkesztője.

³ Azóta persze már többet tudunk e korszakról is, a repertoárt illetően egyebek mellett Papp Géza forrásjegyzékének és Domokos Pál Péter dallamtárának köszönhetően.

élt első hegedűse, Csermák Antal [...] és mindannyiuk között a leghíresebb, a cigány Bihari János (1764-1827).

*E zene ma már jobbára elavultnak, élettelennek hat. Csak Bihari darabjaiban lüktet még élet. [...] Tény, hogy néhány darabja régi hagyományú magyar parasztdalok rokona. Bihariban láthatjuk az egyetlen hidat, mely, ha igen keskeny is, a paraszti hagyománytól ahhoz a városi tánczenehez vezet, melyből 1830 körül kialakult a csárdás.*⁴

A fentiekből két megállapítást kell kiemelnünk. Az egyiket akár meglepőnek is tarthatjuk: *E zene* [vagyis a 18-19. század fordulójának tánczeneje, a verbunkos] *ma már jobbára elavultnak, élettelennek hat.* A másik Bihari teljesítményének kiemelése a kor jelesei közül.

Ezzel a tárgyilagos, ám kritikai irányú vélekedéssel szinte ellentétesen látszik az, ahogy a *Galántai táncok* születése kapcsán, személyes hangütéssel nyilatkozik, idézi a korabeli dicsérő mondatokat a partitúra előszavában. Az azonban, hogy a 19. század elején Bécsben megjelent magyar tánczene-füzetek egy része éppen a galántai cigányokra, mint a darabok forrására hivatkozik, és az, hogy gyermekkorának legszebb hét esztendejét éppen Galántán töltötte a zeneszerző, valószínűleg kevés inspiráció lett volna e zenék új életre keltéséhez, ha egyébként nem látott volna bennük fantáziát, zenei lehetőséget. (Még néhány gondolat erejéig visszatérünk e darabhoz.) Kodály egész magyar zenetörténeti szemléletének egyik meghatározója az élő népzenehez való viszonya, az abban szerzett tapasztalatai és élményei voltak. Ennek tükrében érthető igazán a *Régi kótvácról* címen olvasható kis jegyzet-csoport a már említett posztumusz kötetben (1993-ban jelent meg, 122-123. old.).

Csak sajnálhatjuk, hogy írott hagyományunk oly szűkszavú. Azonban nem az a helyes szempontja írott hagyományunk értékelésének, hogy mi az benne, ami ránk, ma is még eleven művészetnek hat. A kétféle hagyomány [az írott és az élő] szorosan összetartozik, egymást kölcsönösen megvilágítja, értelmezi. Az élő hagyomány megsejteti velünk, hogyan hangzott egy-egy régi kéziratban [s tegyük hozzá: akár nyomtatásban, de – mai kifejezéssel élve – mintegy „lebutítva” megjelent] vázlatosan, tökéletlenül feljegyzett dallam. A régi kéziratok jelentik, hogy ez vagy az a ma élő dallamunk már 200 éve megvolt.

Zeneirodalmat pótolni kell jól-rosszul az élő könyvtárnak. [...] A magyar zenetörténet: csupa rekonstrukció, elképzelés. Nagy fantázia kell hozzá.

Ez világos, személyes programot is jelentő beszéd. Meggyőző példa Kodály újralkotói eljárására a Hány János *Intermezzója*. Bónis Ferenc kutatásaiból tudjuk, hogy kisebb együttesre, még trió nélküli formában

⁴ Vt. III. 374-375. – Megemlíthetjük még, hogy hátrahagyott írásai, töredékei között, a Vargyas Lajos szerkesztette *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers* című kötetben még két ízben felbukkan Lavotta neve különösebb hangsúly nélkül, kortársai között, illetve ki nem fejtett irodalmi összefüggésben.

Csokonai Dorottyajának Móricz Zsigmond féle átdolgozásához készítette el Kodály a Gáti István zongoraiskolájából (1802) vett dallamot. A kottakép különbsége elárul minden lényeges dolgot a feldolgozás mi-benlétéről. Itt – és a színpadi Hány más tételeiben – a verbunkos zene a korrajz része.

Az egyszerűen, szinte csontvázként fennmaradt darabok rejtett zenei lehetőségeinek kibontása mellett, úgy vélem, eszmei indíttatást is keres-hetünk például a *Galántai táncok* háttérében. Nem Kodály szavait, ha-nem egy 19. századi kecskeméti várostörténeti kiadvány jegyzetét idé-zük.⁵ Tomori Szabó Sándor, a református kollégium tanára romantikus költőiséggel fogalmazta meg a verbunkos zenei formában, pontosabban: tempókban és karakterekben is megnyilvánuló ideológiáját.

Általában a magyarnak jelleme vagy karaktere a búskomolyság olykor föl-fölvillanó kedéllyel. Még a táncza is ilyen a magyarnak: búslassú lép-tetéssel kezd, mintha vérmezőn hunyt ősei századok mohától lepett sírja körül emlékéldozatot szentelve járna, és ekkor, t. i. a lassú lépdelés közben, nem ritkán mély fájdalommal kifejező mozdulatokat tesz, szeme akaratlanul könnyel telik vagy legalább bús komolyság terül el arczán, és nagyot sejt-ető kifejezéssel pödri bajuszát; végül földerül, és olly szapora lépteket tesz serény lába, mintha a jövő századokon röpülve át akarna futni, és azon várva várt, biztosan reménylett boldogabb időre jutni, mellyről a nagy honfi gróf Szechenyi [sic!] István nemzeti magas lelkesedéstől ihlettetve azt joslá, hogy lessz Magyarország!

Ez persze már nem a napóleoni háborúk korának katonafogó táncá-ról szól, hanem a reformkor (1844-ben vagyunk) megneemesedett nem-zeti táncáról. A pusztza zenén túl, mi másról szólna Kodály *Galántai táncok* című műve, mint éppen erről a rejtett programról? – és az életerő diadaláról.

Bónis Ferenc egyenesen történelmi jelképként mutat be egy tanulmá-nyában több verbunkos-kötődésű, vagy legalább is a tágabban ebbe a körbe sorolható dallamot. Ilyen például a Kodály által is feldolgozott, a *Cinka Panna* zenéjébe beillesztett *Rákóczi induló*, de Egressynek a ver-bunkos-nyelvben fogant *Szózat*-dallamát is. (Kodály ezt is idézte a *Zrínyi szózatában*.)

Megjegyzendő, hogy Olsvai Imre éppen e tánc-rondóban mutatott ki népzenei elemeket. A zeneszerző tehát meglelte és kiépítette a kapcsolatot.

Néhány képpel és idézettel visszapillantathatnánk a verbunkos galántai fénykorára, de a mű kellő ismertségére való tekintettel csak utalunk a gazdag forrásanyagra⁶ és a belőlük született, Kodály megálmodta szim-fonikus tánc-rondóra.

⁵ Egy amatőr verselő, Szokolay Hártó János munkája.

⁶ Ld. Magyar táncok Haydn korából. Szerk.: Szabolcsi Bence és Bónis Ferenc. (Zeneműkiadó, 1959.) Szabolcsi Bence: A magyar zenetörténet kézikönyve. (Zeneműkiadó) Bónis Ferenc: Ungarische Tanze aus Galánta 1803. Wien: Universal, 2010.

Visszatérünk a Háry Jánoshoz, emlékeztetve a 3. kaland egyik epizódjára. Napóleon legyőzése és a császári pár „válása” után jó friss talpalávalót játszik néhány cigányzenész. Ebbe a mulatozásba toppan be Örzse – ezért is szakad olyan furcsán félbe a páros tánc.⁷

Itt jegyezzük meg, hogy Kodály nagyra értékelte a jó cigányzenészetet, zenei előadó- és díszítőművészetüket. Hangszeres gyűjtésében sok darabnak cigányzenészek játéka volt a forrása. Tehát a maga rekonstruáló művészetében tanulhatott a dallamdíszítés cigány és falusi paraszt mestereitől.

A szóban forgó jelenetben a császárné hódolója, a bajkeverő Ebelasztin báró is elsírhatja bánatát egy 18. századi kéziratokból ismert dalocskával. Önmagában az énekelt dallam nem került volna be mai példánk közé, de a kíséret miatt itt a helye. Valódi tüzes verbunkos ellenpontozza az önsajnálát nótáját. A Kodály népdalfeldolgozások forrásgyűjteménye⁸ szerint: „Kodály egy feltehetően népzenei gyűjtésből eredő hangszeres dallamot szólaltat meg. Ennek forrása ismeretlen, de igen emlékeztet egy XVIII. század végén megjelent verbunkos dallamra: Magyar Tánc, a Hadi és más nevezetes történetek 1791-es (IV.) évfolyamából”. A zeneszerző a *Színházi nyitányban* is felhasználta motívumait.

A Háry daljáték egyik csúcspontja a 3. kaland fináléja, a Toborzó. Ezúttal csak a 2. strófa utáni közjáték zongorakivonat kottáját idézzük. Kodály eligazító jegyzete szerint a Friss-hez (a kottában Con moto) Bihar nevé alatt fennmaradt verbunkos-zenét vett kölcsön. ⁹Ez a közjáték, amint a hosszabb bevezetés sem szerepel e tétel „ősfarmájában” a *Magyar népzene* VI. füzetében található *Verbunk*-ban. Talán érthető és menthető, hogy e formát háttérbe szorította a zenekaros, kórusos feldolgozás, különösen látványos színpadi jelenetként.

Ittész Mihály

7 Forrása ismeretlen. – Sajnos, gyakran kimarad az előadásból.

8 Bereczky J., Domkos M., Olsvai I., Paksa K., Szalay O.: Kodály népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai. (Budapest: Zeneműkiadó, 1984) – Ezt a dalt is gyakran kihagyják a színpadi előadásokból.

9 A Friss mint jellegzetes verbunkos tempókarakter kapcsán meg kell említenünk a Gyermek-táncok azonos című 8. darabját. az első angol kiadásban olvasható jegyzet szerint: Hungarian style in 1790.

Mátyusföldi megemlékezés Lavotta János születésének 250. évfordulóján

Húsz éve, amikor a kamarazenekar a klarisszák templomában – Pozsony egyik legrégebb gótikus stílusú műemléke, orgonáján a gimnazista Bartók Béla számos alkalommal gyakorolt – Lavotta verbunkosait megszólaltatta, a hangverseny után *Dobos László*, a közelmúltban elhunyt Kossuth-díjas író, az együttes tiszteletére adott fogadáson mintegy útravalóként azt kérte: „*Vigyétek világgá ezt a zenét!*” Két évtized elmúltával a Lavotta János Kamarazenekar az emlékévé kiemelkedő programjaként Pusztafödemes Önkormányzata meghívására névadója szülőföldjén újra hangversenykörúton vett részt.

Mátyusföld eredetileg minden bizonnyal a Trencsényi Csák Máté (akit kortársai Mátyusnak is neveztek) által birtokolt, a Magyar Királyság észak-magyarországi területeit jelentette. Csák Máté birtokai magukban foglalták az egész Vág völgyét a folyó kezdetétől Komáromig, vagyis Árva, Liptó, Trencsén, Zólyom, Pozsony, Nyitra vármegyék területét. Mátyusföldön tevékenykedett a reformáció, valamint ellenreformáció két jeles alakja, a prédikátor, zsoltárfordító Szenci Molnár Albert és a Nagyszombatban egyetemet alapító Pázmány Péter hittudós. A város jezsuita iskolájában tanult Lavotta János, aki Szemere Pál szerint a konviktusban szerezte első zeneművét *Rethorica* címmel. A kézirat eddig még nem került elő. A nagyszombati kerülethez tartozó Nagyabonyban született *Bihari János*, a magyarrá lett Michael Brand (*Mosonyi Mihály*) pedig Boldogfán (Boldogasszonyfa) látta meg a napvilágot, amely része volt a pozsonyi várbirtoknak. Talán a legismertebb adat sokunk számára, hogy Kodály Zoltán gyermekkorát az Esterházyak által felvirágoztatott Galántán töltötte. Senc és Galánta között félúton, *Pusztafödemesen*

Esterházy-kastély Galántán

Kodály Zoltán emlékműve előtt

(Pusté Úl'any), 1764. július 5-én született a verbunkos-szerző, hegedűvirtuóz, az első színházi karmester, házitanító *Lavotta János*. A kerek évforduló a mátyusföldieknek alkalmat adott arra, hogy a galántai járás legnevesebb szülőltére méltóképpen emlékezzenek. Pusztafödémés polgármester asszonya *Drahotina Simeková* – aki részt vett a sátoraljaújhelyi-széphalmi-tályai ünnepeken is – a Lavotta János Kamarazenekar közreműködésével három napos program-sorozatot szervezett. Nagyszombatban, az érseki székhely 1673-ban alapított templomában csendült fel először Lavotta, Csermák, Bihari, Rózsavölgyi, Doppler Ferenc, Popper Dávid verbunkos muzsikája, amelyet a szentmise után helyén maradt közönség nagy tetszéssel fogadott.

Szent László templom
Pusztafödémésen

„...és Galántán, hajnal felé / dübörg a kocsmá földje, – érzem – / szilaj legények lába döng / a sodró, cifra tánc hevében;” – idézi meg számunkra a verbunkot Fodor András *Az énekmondó* című versében. A kamarazenekar tagjai alig titkolt várakozással tekintettek a galántai fellépés elé. Tudjuk azt, hogy évszázadok során lényegesen megváltozott a lakosság összetétele, azonban mégis csak Kodály Zoltán verbunkos dallamainak bölcsője helyszínén szólalt meg Lavotta Homoródi nótája, Csermák Magyar tánca, Bihari Primatialis magyarja, Rózsavölgyi Debreceni csárdása, Doppler Ferenc Magyar fantáziája, valamint Popper Dávid Magyar rap-szódíája. A pompásan felújított reneszánsz Esterházy-kastélyban megtartott próba és a hangverseny közötti időben az együttes tagjai elzarándokoltak Kodály Zoltán köztéri domborművéhez, ahol az emléke előtti főhajtásként elhelyezték a Lavotta János Kamarazenekar koszorúját. A sikeres galántai hangverseny alkalmat adott arra is, hogy a helyi J.Haydn Zeneiskola vezetőjével Lavotta emlékét ápoló, munkásságát, műveit megismertető, a Lavotta János Művészeti Iskolával való együttműködés lehetőségét kereső közös programok megvalósításán gondolkodjunk.

A pusztafödémési megemlékezésre és hangversenyre – a Szent László tiszteletére felszentelt templomban, amely gyaníthatóan Lavotta keresztelő helye is – nem túlzás úgy tekinteni Szlovákiában, mint az egyetlen rangos, a Nemes Lavotta János születésének 250. évfordulójára emlékező eseményre.

A Nagyszombatból meghívott megyei politikai vezetők, a Magyar Nagykövetség képviselője *Harasztai Zsolt*, számos kulturális intézmény járási vezetője, valamint nem utolsó sorban *PhD. Tomáš Surý* pozsonyi zenetörténész jelenléte, akinek rövid Lavotta-prezentációját láthatta a közönség, a pusztafödémési ünnepséget valóban országos jelentőségűvé emelték. Megható volt tapasztalni azt, ahogy a kamarazenekar meg-

Drahotina Simeková és
Glasa Milos társaságában

hívását húsz évvel ezelőtt akkor volt polgármesterként kezdeményező *Glasa Milos* után a jelenlegi községvezető *Drahotina Simeková* is, Lavotta emlékének ápolásának folytatásáért képes áldozatokat hozni. E sorok írója az együttes alapító-művészeti vezetőjeként mindkettőjüknek hálás szavakkal mondott köszönetet, és annak a meggyőződésének adott hangot, hogy Mátyusföld és Zemplén, Pusztafödemes és Tállya, Lavotta János bölcsője és sírja bennünket örökre összeköt. Csak rajtunk áll, hogyan bánunk ezzel a megtisztelő örökséggel.

Az emelkedett szavak után a megemlékezésre a kamarazenekar jubileumi hangversenye tette fel a koronát.

A lelkes hallgatóság az együttest, valamint a Doppler és Popper darabok szólistáit – *Dombóvári János Imre* fuvolán, *Dombóvári Zsolt* csellón játszott – forró ünneplésben részesítette.

Dombóvári János

Miskolci Kamarazenei Nyár 2014

A Miskolci Kamarazenei Nyár immár jelentős hagyományokra visszatekintő rendezvénysorozat, amely minden év augusztusának utolsó héteben kerül lebonyolításra. Főszervezője *Flach Antal* csembalóművész.

Tematikájában az idei év hat estét magában foglaló hangversenyciklusa az *Egressy Béni-bicentenáriumhoz* s a verbunkoszene hagyományaihoz kapcsolódott, centrumában Egressy életművével. Korántsem véletlenül, hiszen a *Szózat* zeneköltőjének életútja sok szállal kötődött a régióhoz: Felső-Magyarországon szolgáló lelkészcsalád sarjaként a mai Kazincbarcika területén született, a borsodi dombvidéken nőtt fel, iskoláit pedig Miskolcon, majd Sárospatakon végezte. Színházi élményekben elsőként épp Miskolcon lehetett része, méghozzá hatásukban életre szóló, sőt pályameghatározó jelentőséggel. Saját teátrumi karrierje később Kassán indult, majd Kolozsvárott, Budán és Pesten folytatódott; az 1837 augusztusában még Pesti Magyar Színházként megnyílt, majd három esztendőre rá a Nemzeti Színház nevet elnyert intézménynek élete végéig tagja volt. Annak falai között bontakozott ki – egyebek mellett – énekesi, zeneszerzői, szövegkönyv-írói, színmű- és operalibrettó-fordítói munkássága úgy, hogy muzsikusi pályája később túl is nőtt a teátrumi lehetőségeken: az 1840-es évtized első felében fiatal cigánymuzsikusokat kezdett oktatni, önálló zenekart is szervezve belőlük. Az együttes – nem csupán Egressy, hanem általában véve a kor magyar zenéjének terjesztőjeként – számottevő szerepet töltött be a késő reformkori Pest-Buda zeneéletében, mi több: időnként vidéki koncertutakat tett, beleértve Felső-Magyarországot és Miskolcot is.

A rendezvénysorozata augusztus 25-én vette kezdetét a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár előadótermében. *Dombóvári János* sátoraljaújhelyi Lavotta János-kutató a 250 esztendeje született hegedűművész és zeneszerző életútjáról, életművéről, valamint az utóbbi évtizedek Lavotta-kultuszáról tartott hangzó szemelvényekkel illusztrált előadást, majd *Sziklavári Károly* miskolci kutató – aki konferálta is az idei Kamarazenei Hét hangversenyeit, s a rendezvénysorozat tudományos munkatársa volt egyben – méltatta az évfordulós polihisztor-muzsikus Egressy Béni alkotói jelentőségét. Lavotta műveinek illetve Egressy és Thern Károly dalainak megszólaltatójaként közreműködött továbbá Szabó Márta (hegedű), Forgács Péter (ének), valamint Balázs Adrienne (zongora). Ugyancsak az est folyamán került sor az Egressy-életpályát és -életművet bemutató – s a későbbiekben városról városra vándorló – *tablókiállítás megnyitására*, amely Sziklavári Károly és Flach Antal közös munkája volt.

Másnap a középkori Avasi Református Templomban rendezett hangversennyel folytatódott a Kamarazenei Hét programsorozata: különféle

vokális együttesek, szólisták és hangszeres előadók mutatták be Egressy Béni liturgikus, valamint vallásos és/vagy hazafias ihletű darabjait, a kortársak munkái közül pedig Szerdahelyi József, Mosonyi Mihály, Erkel Ferenc néhány alkotását. Fölhangzott Egressy több zsolnártárgyfeldolgozása, *Szózata*, saját *Himnusz*-megzenésítése, Szerdahelyivel közösen hangokba öntött *Nemzeti dala*, *Honvágya*, *Gyászokara*, azonkívül néhány színmű-kara; Erkel *Szózat*-megzenésítése, operáinak különféle zenés imái; Szerdahelyi egyik férfikara, továbbá Mosonyi Mihály poétikus gyászdarabja (*A csalogány panasza Egressy Béni felett*). A hangverseny jellegéhez illő átiratokat Flach Antal készítette. Az est közreműködői voltak: a Cardinal Mindszenty és a Cantus Agriensis kórus, a Cantus Firmus kórus, a Lévay József Református Gimnázium kórusa (művészeti vezetők: Gergely Péter Pál, Szűcs Sándor és Sajó Márta), Vajda Éva és Boros Géza (ének), Varga László és Flach Antal (orgona), Siklósi Kristóf (fuvola).

Augusztus 27-én három ünnepi esemény: emléktábla-avatás, könyvbemutató, majd jellegében és művészi színvonalában egyaránt különleges kamarahangverseny követte egymást a Herman Ottó Múzeum régi épületénél, valamint annak dísztermében – a Szemere Szalonban –, rendkívüli érdeklődés mellett. A XVI–XVII. századi – s egykor a Miskolci Református Gimnáziumnak otthont adó – falak között végezte tanulmányait Egressy Béni: Flach Antal ötlete nyomán így a Miskolci Önkormányzat emléktáblát helyezett el az épületen. A felavatás eseményeinél többek között *Gupcsó Ágnes* zenetörténész – az Egressy család tagja, s az idei Miskolci Kamarazenei Nyár fővédnöke – mondott beszédet. Sziklavári Károly kibővített Egressy Béni-monográfiájának bemutatója következett azután: a könyv másodjára szintén a Miskolci Önkormányzat kiadásában jelent meg. Az est fénypontját, s egyúttal – a művészi tolmácsolás páratlan ihletű gazdagsága folytán – mondhatni a teljes Kamarazenei Hét csúcspontját is Horváth Anikó (zongora) és Zádori Mária (ének) kamaraestje jelentette, Egressy hangszeres szerzeményeiből és dalaiból összeállítva. Közreműködött továbbá: Balázs István (szavaltat), Péli Katalin, Taksás Mariann (hegedű), Nagy Renáta (mélyhegedű), Burai Laura (gordonka).

Egressy Béni emlékére írt, valamint a zeneszerző művein alapuló darabok képezték az augusztus 28-i hangverseny programjának centrumát: Liszt Ferenc, Egressy Samu (a komponista műkedvelő muzsikusi unokatestvére), Ellenbogen Adolf, Siposs Antal, Kirch János, Kecskeméti József, Johannes Brahms, Anton Rubinstein alkotásait ideértve; elhangzott továbbá Sükei Károly verse, azonkívül Egressy néhány önálló munkája is (zongoradarabok, dalok). Az ez alkalommal szintén a vátrnál jóval népesebb hallgatóság előtt lezajlott hangversenynek az Almássy-kúria (Európa Ház) adott otthont. Juhász Tamás, Heinrich Attila, Csuka Ágnes, Korompai Ilona, Tóth Nikolett, Mezey Martina, Nagy Enikő,

Kecskés Zsófia, Varga Gergő, Flach Antal (zongora), Csík Noémi (hegedű), Vajda Éva és Nagy Zsófia (ének), valamint Balázs István (szavalat) voltak az est programjának tolmácsolói.

Egressy pályatársainak: a két másik, szintén évfordulós verbunkos-szerzőnek – Lavotta Jánosnak és Bihari Jánosnak –, mellettük Csermák Antalnak, Rózsavölgyi Márknak, Reményi Edének és Johannes Brahmsnak az alkotásai szerepeltek az augusztus 29-i hangversenyen, ezúttal is igen magas érdeklődés által kísérve (Miskolci Galéria, Kondor Béla terem). A főként vonós kamarazenén alapuló műsor számainak életre keltői Ács Ferenc, Lovász Leila, Zsekov Éva Mónika, Bíró Mariann (hegedű), Tóth Tamás, Győri Ildikó (mélyhegedű), Szabó Zsófia, Nagy Mariann (gordonka), Keresztfalvi Gizella (gordon), a kiegészített Allegra Vonósnyegyes, valamint a Reményi Ede Kamarazenekar tagjai voltak; rajtuk kívül közreműködött még Nagy Zsófia (ének), s az est programját a hangszeres és énekelt Rákóczi-nóta egy-egy változatának bemutatása (Ács Gyula és Csiszár István által), továbbá Balázs István szavalata is színesítette. A teljes hét összeállítását tekintve is igazi különlegességet jelentett a hangverseny záróprodukciója: Rózsavölgyi *Első magyar társastáncának* megszólaltatása a tételsorozat tényleges eltáncolásával párosult – méghozzá a Szöllösy Szabó Lajos-féle eredeti, rekonstruált koreográfia szerint –, Gergely Petronella táncmesternek és tanítványainak jóvoltából.

Az utolsó este helyszínéül a Kamaraszínház szolgált, programját pedig Egressy színmű- és részint népszínmű-zenéből vett számok uralták. Ez az ízig-vérig magyar atmoszférájú zenei világ fontos előzménye lett egyebek mellett a századközep erkeli operájának, a *Bánk bán*nak, sőt a később útjára induló magyar operettnek is, amely ma már: hungaricum. (Hozzáteve persze az igazságosság kedvéért: ez a specifikus zenei hagyomány természetesen nem csupán Egressy sajátja volt; Erkel, Szerdahelyi és mások népszínmű-zenei lényegileg ugyanezt a típusréteget képviselték.) S ez a zenei világ a szó eszmei értelmében szintén valódi *hungaricum*, amely érdemes arra, hogy időről időre a nyilvánosság elé kerüljön, és szép lassan remélhetőleg fölébred majd Csipkerózsika-álmából. Az augusztus 30-i záróhangversenyen Flach Antal vezényelte a Miskolci Szimfonikus Zenekart; a sikeres kísérletszámba menő est énekes szólistái Ács Gabriella, Lőkös Dániel és Vajda Éva voltak; Balázs István szavalt.

Az ideai tapasztalatok nyomán határozott szándékká vált, hogy jövőre a bicentenáriumos Mosonyi Mihály életműve álljon majd a Miskolci Kamarazenei Nyár rendezvényhétének középpontjában.

Sziklavári Károly

Cantemus bérlet Nyíregyházán

A nő a zenében

A Nyíregyházi Cantemus Kórus együtteseinek bérlet sorozata

a 2014-15-ös évadban e címmel hirdette meg műsortervét.

Az első előadáson október 18-án a „Királynő” volt a főszereplő. A témát a XVI. századi angol királyi udvar, legjellegzetesebb személye Erzsébet királynő adta. Az ő alakja köré szerveződő, ihlető erőből fakadóan a kor zeneszerzőinek egész sora komponált madrigált. *Thomas Morley* 1601-ben kiadott *Triumphs of Oriana* című könyvében 25 darabból álló sorozat látott napvilágot, melyben minden sorozat „Sokáig élj Oriana” mondatral zárul, a név a királynő alakjára utal.

A koncert műsorát részben e kötet darabjaiból állították össze, részben pedig megidéztek azon zeneszerzőket, akik Erzsébet királyi udvarához tartoztak, s jelentősen befolyásolták a zenei életet.

Az est szereplői a Nyíregyházi Cantemus Kórus együttese, *Custos Consort*, *Banchieri* együttes, *Dinyés Soma*, és két vezénylő karmestert jelez a műsor. Az egyik, *Szabó Soma* a koncert szövegírója, a „spiritus rector” aki érdekes és változatos módon adta elő a rövid történeteket, és mutatta be a szereplőket. A másik vezénylő, az est énekes főszereplője a gyönyörű hangú *Földesi Ildikó*.

A műsor kevésbé ismert zenei terület csodálatos gazdagságát tárta a hallgatóság elé. A programban 17 műsorszám szerepelt azonos időszak zeneszerzőinek azonos témáiból, lenyűgözően fantasztikus változatossággal. Nevezzük meg a zeneszerzőket, akik körülbelül az 1530 és az 1630-as évek szülöttei: *Thomas Weelkes*, *Thomas Morley*, *Michael Cavendish*, *Orlandus Lassus*, *Thomas Tallis*, *William Byrd*, *Orlando Gibbons*, *Anthony Holborne*, *Michael East*, *Richard Nicholson*, *Edward Johnson*

Közben hangzottak fel Tánccok a *Lumley* bookból, hangszeres előadásban. A több száz évvel ezelőtti vonós hangszeres különleges sajátosságait *Dinyés Soma* jól érzékelhető, színes előadásban tárta a hallgatóság elé. Itt kell megjegyezni, hogy a látszólag hosszú műsor, éppen az énekes és hangszeres művek váltakozása során mindig új élményt nyújtott. Egyik műsorszámként, belibbenő fehér ruhás lányok könnyed tánca varázsolt különleges hangulatot.

Kiemelt sikert aratott a *Cantemus Fiúkórusa*. Felkészülve az ifjú lovagok játékára, ötven fős vidám együttes kifejező, kedves mozdulatokkal adta elő a *Zsoldos szerenád*ot.

A későbbi kort Robert Pearsall (1795–1856) képviselte. Csodálattal adózva az Erzsébet kori angol reneszánsz zeneművészet előtt, nyolc szólamú madrigálja „Lay a Garland” a Vegyeskar pompás előadásában hangzott el, mintegy utat mutatva mai korunkhoz, bemutatva az Erzsébet-kor máig tartó varázsát. A koncert végén az 1970-ben született amerikai komponista Eric Whitecare kétkórusos darabját adták elő, mely mintegy harangzúgásba öltöztetve szólaltatta meg a koncert mottóját: „Long Live Fair Oriana”.

Hatalmas siker koronázta e különleges nagy érdeklődéssel várt hangversenyt. És ami az idegen, Nyíregyházán vendégként látogatók számára feltűnt, a közönség őszinte tisztelete és szeretete a művészek iránt, az a tudatos elismerés, hogy biztosak benne, hogy a legkiválóbb, a legértékesebb és merjük kimondani a nemes értelemben legszórakoztatóbb, örömszerző műsorban volt részük. Tudatosan készültek a hangversenyre, mert az előző évek is erről adtak bizonyosságot, és a bérlet sorozat következő előadásait is ennek a reményében várják.

Márkusné Natter-Nád Klára

A Budapesti Monteverdi Kórus sikere Olaszországban a XIX. MITO Fesztiválon, Milánóban

2014. szeptember 14-én, a Szent Kereszt Fölmagasztalásának ünnepén énekelt a *Budapesti Monteverdi Kórus* a milánói Sant' Ambrogio Bazilikában. Az együttes kitüntető meghívást kapott a MITO olaszországi zenei fesztiválra, amelynek két központja Milánó és Torino, innen a fesztivál elnevezése. Az eseménysorozat egész esztendőben tart, változatos, világszínvonalú hangversenyei a zenei élet minden területét fölkínálják a népes közönségnek.

Az idei, 19. fesztivál szeptemberi műsorának egyik kiemelkedő eseménye volt az az ünnepi szentmise, amelyet Milánó híres, Szent Ambrusról elnevezett, a 4. században épített bazilikájában tartottak. A csodálatos akusztikájú templomban mindig a középkor, vagy a reneszánsz és korabarokk kórusmuzsikáját szóltatják meg. Az itteni liturgia

rendje kissé különbözik a római katolikus szertartástól, így ehhez kellett igazodnia a Budapesti Monteverdi Kórusnak is. *Kollár Éva* karnagy ez alkalommal L. da Victoria muzsikáját állította a középpontba, abból is a híres „O Magnum mysterium” kezdetű motetta szolgált alapul, és ennek paródia-földolgozása, az „O Magnum Mysterium” témát idéző mise kompozíció. Ezt a szelíden szenvedélyes zenét Victoria másik örökbecsű, kétkórusos műve, az Ave Maria egészítette ki.

A Szent Kereszt fölmagasztalásának ünnepéhez kapcsolódott G.P. da Palestrina „O Crux ave” és Cl. Monteverdi „Christe adoramus te” c. motettája is. A krisztusi áldozat fájdalma mellet a megváltás örömét közvetítették ezek a művek a több, mint 600 főt számláló, a világ minden tájáról érkező, zeneértő közönség számára. A hallgatóság nagy része az áldoztatás szertartásán a is részt vett, így az esemény alatt, műsoron kívül, még Monteverdi „Cantate Domino” kezdetű zsoltára /Ps. 98/ is elhangozhatott. A polifónia mestereinek muzsikája a szertartást vezető Monsignor Erminio De Scalzi, Milánó segédpüspökének és papjainak, valamint a közönségnek a lelkét is fölemelte, csak úgy, mint az előadókét. Az ünnepi szentmise záró muzsikája Cl. Monteverdi „Laudate pueri” kezdetű, ötszólamú örvendező zsoltára volt /Ps. 113/. Csaknem kétezer éves falak között, mennyei fényel ragyogott föl ez az áttetsző, áhítatos és mégis friss zene. Bár az ambrózián szertartás végén a hallgatóságnak

egyáltalán nem megengedett a taps, most mégis elemi erővel tört ki a tetszésnyilvánítás, amellyel a közönség hosszú percekken át jutalmazta a magyar kórus gyönyörű koncertjét.

Kollár Éva

A Törökbálinti Cantabile Kórus Olaszországban

2014. október 10. és 14. között az olaszországi Colleferroban és Frascatiban vendégszerepelt a *Törökbálinti Cantabile Kórus*. A meghívás a 25 éves fennállását ünneplő colleferro-i La Corale Polifonica "G. B. Martini" vegyeskarnak köszönhető: a törökbálintiak viszonzták az olasz kórus 2013. évi magyarországi látogatását. Tavaly közös hangversenyen lépett fel a két vegyeskar, valamint vendégművészként a Kossuth-díjas *Tokody Ilona*.

Az egyzszeri alkalomnak folytatása következett: a nagy sikerű koncerten nemcsak szimpátia, hanem szakmai és emberi kapcsolat alakult ki a kórusok között. Itt jut az ember eszébe az a nyilvánvaló tény, hogy milyen sok funkciója van a zenének, ill. mennyi lehetőség adódik az aktív muzsikálásból. Talán épp ezért ennek köszönhető, hogy az utóbbi években újra erősödik az amatőr kórusélet.

A helybéli kórus évfordulója tiszteletére *Colleferro*-ban rendezték meg azt a koncertet, melyen mindkét vegyeskar fellépett: Vivaldi, Mozart, Franck, Verdi, Young, Lightfoot művei hangzottak el, s fináléként együtt énekelték a Nabucco Szabadságkórusát. Az Olaszországban szinte

második himnuszunk számító részlet ritka felemelő hatást váltott ki nemcsak a közönség, hanem az előadók soraiban is.

A Castelli Romani járás püspöke által celebrált vasárnapi misén a magyar kórus szolgáltatta a zenét a Frascati katedrálisban, s ezután rövid hangversenyt adott. A hálás publikum állva ünnepelte az egyházi és világi művek magas színvonalú előadását. A koncerten Liszt, Erkel, Kodály, Karai József és Szőnyi Erzsébet művei szerepeltek. *Vékey Mariann* és *Kiss Gabriella* vezényelt, zongorán kísért, valamint a Szőnyi darabokat játszotta e sorok írója, *Nagy Márta*.

Nemcsak koncert élményben részesülhettek a Cantabile kar tagjai, hanem Velence, Róma látványosságaiban gyönyörködhettek az út során, nagy örömeikre megtekinthették a Castel Gandolfo-i Pápai Kerteket, a trieszti Miramare kastélyt, s Liszt emlékekkel találkozhattak Tivoliban, a Villa d'Este-ben.

Nagy Márta

**„Maradj velünk, mert esteledik,
és a nap már lemenőben van.”** (Lk 24,29-32)

Kapuváron Szent Anna ünnepén 2014. július 27-én 50 éves papi jubileuma alkalmából hálaadó szentmisét mutatott be dr. Korzenszky Richárd, tihanyi bencés perjel. A Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja ekkor hívta meg a kapuvári Haydn Vegyeskart november 17.-ére, Szent Ányos ünnepére a tihanyi apátságba.

A kórus mindkét alkalommal *Szőnyi Erzsébet*:t *Szent Erzsébet miséjé*t adta elő, orgonán *Nagy Márta* kísért.

Tihanyban, 2014. november 14.-én a „Tetőtéri esték” c rendezvény-sorozat keretén belül *Szőnyi Erzsébet* tartott előadást „Életünk és a zene” címmel, zongorán közreműködött e sorok írója, *Nagy Márta*. A műsor második felében dr. Korzenszky Richárd atya beszélgetett a Tihanyban is nagy népszerűségnek örvendő zeneszerzővel.

Nagy Márta

Nagy örömmel értesültünk, hogy a Művészeti Akadémia kezdeményezésére létrejött díj, a NEMZET MŰVÉSZE cím első kitüntetettjei között köszönhetjük A Magyar Kodály Társaság tagjait

Szőnyi Erzsébet, Balassa Sándor, Dubrovay László, Kocsár Miklós, Párkai István, Perényi Miklós, Szabó Dénes, Vásáry Tamás.

Szívből gratulálunk a kitüntetéshez, és tevékenységükhöz további eredményes alkotó éveket és jó egészséget kívánunk.

A Magyar Kodály Társaság elnöksége

Kaliforniában 45 éves a Kodály Program

1969-ben – az akkori főiskola (Holy Names College) keretein belül – *Sister Mary Alice Hein* alapította azt a tanárképző programot, amely Kodály Zoltán zenei nevelési elképzeléseit követi. Ez év nyarán tehát 45. évfordulóját ünnepelte az intézmény. (Meg kell említenem, hogy 1973-ban az első Nemzetközi Kodály Szimpóziumot is itt tartották, amelynek vezetője *Sister Mary Alice Hein* és *Szőnyi Erzsébet* tanárnő volt. Ez a Kodály nevében létrejött első nemzetközi találkozó vezetett a Nemzetközi Kodály Társaság megalakulásához.)

Az alapító amerikai tanárnő, aki 1966-ban Kodály Zoltánnal történt találkozása hatására jött tanulni a budapesti Zeneakadémiára *Szőnyi Erzsébet*hez, egész életét a kodályi eszme követésének szentelte. Ő tette lehetővé – elsőként az észak-amerikai felsőoktatásban –, hogy mester fokozatot szerezhessenek a program hallgatói. Számos jelenlegi tanár – aki az Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában, Japánban, Brazíliában, Peruban, Taiwanon és a Fülöp-szigeteken tanít – szerezte képzését ebben az intézményben. Ezek a tanárok tartják kapcsolatukat az alma materrel, és ha lehetőségük nyílik, részt vesznek az amerikai Kodály-tanárok éves nemzeti konferenciáján, alkalmanként más-más állam nagyvárosában.

2014-re a meghirdetett háromhetes nyári szeminárium mellett – az évfordulóra való tekintettel - meghívtak volt tanítványokat is az Államok egész területéről, sőt külföldről is. Iskolai tanárokat, karnagyokat, akik közül harmincan eljöttek, hogy részt vegyenek a háromhetes nyári kurzus (július 7. – 26.) utolsó hetében a speciálisan számukra szervezett szakmai napokon. Az egész hetet felölelő pedagógiai, módszertani alkalmak vezetője *Anne Laskey* volt, aki húsz éve lelkes, lelkiismeretes vezetője a „Kodály központ”-nak. A résztvevők a sokféle tananyagot és annak megvalósítását (videó felvételekről bemutatott órarészleteket, élőben történő résztanításokat) vitatták meg elemző beszélgetések, tapasztalatcsere formájában. Az efféle találkozások ilyenkor lehetőséget nyújtanak a tanulmányok során kötött barátságok felelevenítésére, további szakmai kapcsolattartásra is.

Az évforduló ünnepi eseményeire a szeminárium utolsó két napján került sor bemutatókkal, előadásokkal, koncertekkel.

Dietrich Helga a kétévenként visszatérő óvodapedagógus, aki egy héten át intenzív módszertani műhelyt tartott a kurzus hallgatóinak, az ünnepi alkalom résztvevői pedig **bemutató** foglalkozást tartotlathattak egy oaklandi óvoda (Duck’s nest) csoportjával. A kisgyerekek fesztelenül énekeltek, játszottak a számukra szokatlan környezetben. Zenei megnyilvánulásaik, spontán reakcióik sikert arattak. Kalifornia történetének dalaiból adott elő *Karen Arlen* és *Nancie Kester*, akik két társukkal

együtt húsz éve elsőként publikáltak egy csokorra valót a Kaliforniában élő sokszínű embercsoport népdalaiból. Énekes, néha hangszerkísérettel ellátott feldolgozásaik a hallgatóságot is éneklésre készítették.

Bemutatót tartottak a kurzus haladó karvezetés csoportjának hallgatói is – e sorok írójának tanítványai – egyszersmind közönség előtt kipróbálva a záró koncertre előkészített kórusművek vezényletét.

Horváth János előadása Bartók és Kodály dalainak világába engedett betekintést szép hallgatói énekes illusztrációval. Dietrich Helga az óvodai zenei nevelés jelentőségéről szóló előadásában a tíz éve elhunyt Forrai Katalin munkásságáról emlékezett meg, aki a HNU nagyhatású tanára volt több ízben is. A harmadik előadásra az előadó betegsége miatt nem kerülhetett sor. Jerry Jaccard, a utah-i Brigham Young University professzorának „Hogyan lehetünk a zene szószólói az iskolában?” című előadását érdeklődéssel vártuk. Sajnos le kellett mondanunk erről, de mindenki örömeire ez a fórum mutatta be dr. Jaccard: *A Tear in the Curtain: Musical Diplomacy of Erzsébet Szőnyi* (Egy hasítás a függönyön: Szőnyi Erzsébet zenei diplomáciája) című, közelmúltban megjelent könyvét.

Gilbert De Greeve, a Nemzetközi Kodály Társaság – 12 éven át – volt elnöke igen értékes **hangversennyel** örvendeztette meg az egyetem modern színháztermének közönségét. Claude Debussy zongorára komponált 24 Prelude-jét adta elő, a hallgatóságot elkápráztató technikai és zenei tudással.

Az évforduló eseményeinek záró koncertjén, a bensőséges hangulatú egyetemi kápolnában meghatóan szólalt meg Kodály Zoltán: 121. genfi zsolttár-feldolgozása a hallgatók vegyeskarának előadásában. Ezt Szőnyi Erzsébet: *Ima alkonyi harangszóra* című műve követte, amellyel köszöntésünket küldtük a Tanárnőnek. Thomas Tomkins, majd pedig Tóth Péter kompozíciói ugyanarra a szövegre készültek: *How Great Delight* (Micsoda gyönyörűség...). A 40 tagú vegyeskar befejezésül Eric W. Barnum fiatal amerikai zeneszerző *She Walks in Beauty* című kórusművét énekelte. Byron költeményének megzenésítése – a nálunk is ismert Chanticleer Énekegyüttes zeneszerző pályázatának 2003. évi nyertese volt. A közönség lelkes tapsal ünnepelte az énekeseket.

A találkozóra érkezők női kamarakórusa is részt vett ezen a hangversenyen. Két művet énekeltek (Kodály: *Katalinka* és Rutter: *Tomorrow shall be my Dancing Day...*) és egy harmadikat (Szőnyi Erzsébet: *Öt kontinens dalai*) a szeminárium kórusának résztvevőivel együtt. Ezen művek előadását három próba előzte meg. Számomra – a kórusok karnagya számára – ez esetben öröm volt látni az énekesek örömmel és figyelemmel teli részvételét a koncentrált próbákon, amely már megelőlegezte a hangverseny rájuk eső részének sikerét. Két kórusmű kíséretét Robert Lee játszotta, akinek kiváló pianista és zenei képességeit már előző években megtapasztalhattuk.

A koncert műsorát kamaraegyüttesek szereplése is színesítette: Salgado-Thész Ildikó szolfézs csoportja finom muzikalitással szólaltatta meg Tallis: If Ye Love me kezdetű motettáját, három fiatal karvezető irányította kamarakórus énekelte Nystedt: Laudate, Bartók: Tavasz és Gallus: Domine ad adjuvandum című műveket. Rossini hangulatos és virtuóz darabját, a La Passeggiata-t, képzett hangú énekesek csoportja adta elő Robert Lee briliáns kíséretével.

Nem feledkezhetek meg a baráti vacsora után fellépő öttagú Cascada de Flores együttes remek műsoráról, amelyben eredeti mexikói dalokat hallhattunk. A gitárokat, fuvolát, trombitát, nagybőgőt, ütőhangszereket és zongorát felváltva megszólaltató művészek előadása Arwen Lawrence gyönyörű, érzelemgazdag énekét kísérte.

Az énekesnő öt évvel ezelőtt mint a Kodály kurzus hallgatója, két Kodály dalt énekelt...

Így ünnepeltek Kodály Zoltán hívei a Holy Names Universityn 2014. nyarán. Három hét sikeres munkája után sok szép zenével és a zenélés örömeivel telve folytatja munkáját ki-ki a saját hazájában. Legyen sok hasonló ünnepünk!

Hartyányi Judit

Biztatásul és felhívásként, akik írásom tartalmán túl szívesen tájékozódnának az oaklandi (Kalifornia) Holy Names Universityn 45 éve működő Kodály Programról, közlöm beszámolóim internetes honlapcímét, www.kodaly.hnu.edu

KÖNYVISMERTETÉS

Móser Zoltán: *Időt halasztani, napot mulasztani...*

Képes Ének-Tár. Magyar Kultúra Kft

Tisztelt hallgatóság!

A Zenetudományi Intézet népzenei archívuma sok-sok ezer népdal hangfelvételét és kottáját őrzi – természetesen az énekesek adataival együtt. De vajon közülük hányról készült fényképfelvétel? Döntő többségük – ma már pótolhatatlanul – arctalan. Nincs jogunk számon kérni a gyűjtőktől a fotózás elmulasztását, hiszen a terepen rendkívül összetett, koncentrált munkát kell végezniük, de azért egy szemléletbeli tényezőt is megemlítek. A modern népzeneatudomány régen megcáfolta azt a

romantikus vélekedést, miszerint a népdalokat eredetileg egy-egy tehetős paraszt ember találta ki és a többiek tőle veszik át. Tudjuk, hogy nem így van; hogy a népdal variánsokban élő, közösségi alkotás, az énekes a közösségtől tanulja és közösségének adja tovább. A kutatók tehát rendszerezik a népdalokat, típusokat alakítanak ki, vizsgálják a stílusokat, történeti összefüggéseket és még sok egyebet, közben pedig talán hajlamosak vagyunk elfelejteni az egyén szerepéről, arról, hogy énekes nélkül nincsen dal. Pedig – Kodály Zoltán szerint – „... néhány évi gyűjtés után már világos volt hogy a dalok nem közkinccs, nem a nép énekel: egyéneké ott is...”

Sok éven át foglalkoztam a népdaldíszítés kutatásával, az elemzésekhez szükséges, részletes lejegyzések készítésével. Ma is emlékszem arra a pillanatra, arra a megrendülésre, amikor a hangjáról, ékesítési szokásairól már közlőként ismert Demeter Antalné János Anna fényképét Hofer Tamás néprajzkutatótól megkaptam. A szép, szelíd, ovális arc fotója, melyről összeszedettség és bizonyos távolságtartás sugárzik, előadás-módjának mélyebb megértéséhez vezetett. Ez hát az oka, hogy elvállaltam Móser Zoltán „Időt halasztani, napot mulasztani...” című könyvének bemutatását, mely a Magyar Kultúra Kiadónál jelent meg. A talányos cím népdal idézet egy zaborvidéki menyasszonybúcsúzóból.

A könyv énekesek portréját és hozzájuk rendelt egy-egy dalát tartalmazza; baloldalt láthatók a portrék, jobbra a kották. A fotográfus tehát nemcsak képekben gondolkodott, nem fotóalbumot tett közzé, hanem a dallamok segítségével mintegy megindokolta, hogy miért éppen ezeket a személyeket választotta témájának. Az 55 képen főként idős előadók láthatók, nem egy éppen amint énekel. Meglepően sok a derűs, mosolygós portré! A kierielt, barázdás arcok gazdag élettörténeteket sejtetnek, mögéjük-köréjük képzelhetjük azt a paraszti világot, amelyben a dalnak, az énekesnek még közösségformáló szerep jutott. Közöttük néhány kislány is fölűnik, természetesen gyermekdalok társaságában, és nagyobb fiúk, meg fiatal legények, amint betlehemeznek.

A könyvben híresegekkel találkozunk, olyanokkal, mint Bányainé Reczika Teréz, akitől Kodály Zoltán gyűjtött 1916-ban, vagy mint Ambusné Márton Kata, akinek 1938-as Pátria-felvételeiről Bartók Béla készített lejegyzéseket. Ismerőseink közé tartozik a zaborvidéki Brath Margit, a gyimesi Berszán Fülöp, Halmágyi Mihály, a moldvai Simon Ferenc Józsefné, Demse Dávidné, a sort még hosszan folytathatnám. Az énekesek zöme felvidéki: Zaborvidékről, Ipoly mentéről, Palócföldről és Kelet-Felföldről való. Az egykori Észak-Magyarország az a táj, amely Móser Zoltán érdeklődését évtizedekkel ezelőtt megragadta, ahová hűségesen visszajárt, ahol a legtöbbet megfordult, főként Ág Tibor dunaszerdahelyi népzenekutató társaságában. De könyvében – énekesein keresztül – Dél-Dunántúl, Kalotaszeg, Mezőség, Gyimes, Moldva is megjelenik, vagyis nagyjából az egész magyar nyelvterület. Bizonyára

nem véletlenül, hiszen Móser Zoltán a portrék és dalok segítségével „egy nép sokféleségét és sokszínűségét” kívánta megmutatni.

A portrék után népzene gyűjtést megörökítő három kép következik: Ág Tibort, Olsvai Imrét és Kallós Zoltánt látjuk énekeseik társaságában. Ők Móser Zoltán személyes barátai, akikkel gyakran átélhette a gyűjtés izgalmát, fáradságát és szépségét, és akik közül kettőt immár nélkülöznie-nélkülöznünk kell.

„Egy fotóalbum elkészítésekor fontos, hogy melyik az első és az utolsó kép.” – olvassuk a könyv bevezetőjében. Nos, a záró kép vélhetően népdalaink időbeli távlataira, zenei anyanyelvünk keleti eredetére utal egy asszony portréjával, akiről viselete, fejdíszje alapján feltételezzük, hogy valamelyik rokonnép körébe tartozik. Sajnos nem derül ki, hogy pontosan melyikbe, talán – a szerző szándéka szerint – azért, hogy a kép ne ismeretet, hanem élményt nyújtson és asszociációkat keltsen.

Ami a könyv kottaanyagát illeti, a kiadványban lapozgatva elcsodálkozhatunk, elgyönyörködhetünk az énekesekhez kiválasztott dalok műfaji változatosságán: gyermekdalok, párosítók, jelesnapi szokások énekei (villózás, kiszejárás, pünkösddőlés, betlehemes játékok, névnapköszöntő), továbbá lakodalmasok, balladák, különféle lírai dalok és egyházi népénekek tartoznak közéjük. Dallamaik nagy múltú népzeneink történeti tágasságát állítják eléink: az archaikus ütempáros réteget, a kis hangterjedelmű pentaton és a nagyívű, ereszkedő pentaton régi stílust, a sirató stílust, középkori, kora újkori és újkori dallamokat, verbunkost, jajnótát és az új stílust.

A kották nagyobbik fele Ág Tibor gyűjtése és lejegyzése, és – mint a „Kép- és kottajegyzékből” megtudható –, legtöbbjük itt jelenik meg először. Ezek „d” záró hangra vannak írva, ami szerencsés, mert Móser Zoltán dalolásra szánta őket, és ebben a hangmagasságban kényelmesen lehet énekelni. Talán jó lett volna, ha a többi, más kiadványokból idézett dalokat is ugyannerre a záró hangra transzponálva közölte volna.

Mondandóm végén fel szeretném hívni a figyelmet Móser Zoltán jó ügyeket támogató, kivételes önzetlenségére, nagyvonalúságára. Ennek köszönhetjük, hogy fotóit számos alkalommal, ellenszolgáltatás nélkül bocsátotta különböző népzenei kiadványok – többek között a „Magyar Népzenei Antológia”, Vargyas Lajos „A magyarság népzeneje” című CD és CD-ROM, valamint az „Énekeltem én...” című könyvem rendelkezésére. A Zenetudományi Intézet legújabb kiállításán is szerepel egy felvétele Fülöp Imréné Gál Mónikáról. Köszönjük neki, és tisztelettel kérdezzük, hogy énekes portréinak másolatát nem szeretné-e az Intézet népzenei fotóarchívumában elhelyezni – segítve ezzel népi énekeseinkkel kapcsolatos adósságunkat törleszteni.

Paksa Katalin

Joób Árpád: *Félre bánat, félre bú*

Félre bánat, félre bú...

Válogatás a magyar népzene
vidám, mulattató anyagából

Joób Árpád, a Nyíregyházi Főiskola ny. docense, és a Vass Lajos Népzenei Szövetség egyik szakmai elnöke, nagyszerű könyvvvel rukkolt elő, amelynek már a címe is ígéretes: *Félre bánat, félre bú*. Hát ez kell nekünk! Félre bánat! A nép egészséges humora évszázadok óta megjelenik a zenében, dalban is, szerencsére. A kiadvány alcíme: „Válogatás a magyar népzene vidám, mulattató anyagából”.

Hogy mitől vidám és tréfás a dal, azt a szerző így fogalmazza meg: „...a tréfa, a humor a váratlansággal, szokatlansággal születik, ha a szöveg, a ritmus, a dallam vagy a forma meglepetést

okoz, eltér a szabályostól.” Természetesen nem vegyítve a durva, bántó szövegű tréfákkal, mert ahogy Kodály írta, „Népdalaink szövegvilágára – ha elő is fordul –, nem jellemző a vaskos tréfa, közönséges hang...”. (De jó lenne, ha ezt sokan megfogadnák, mert sajnos előfordul néha a durvaság népzenei összejöveteleken is. G.M.)

Joób Árpád a vidámságot, a tréfát szedte össze és adta ki egy kedves, szép megjelenésű kötetben, nem utolsósorban, 2 db. CD kíséretében, amelyen Juhász Erika, a Nyíregyházi Főiskola adjunktusa és tanítványai énekelnek. A Luther Kiadó 2014, gondozásában jelent meg a szép könyv.

Öröm kézbe venni, legalábbis számomra, a kicsit Bruegel életképeire, Chagall kékjére és figuráira, vagy valamely kedves naiv festőművészre emlékeztető, mégis varázslatosan egyedi *Kodály László* munkája láttán, máris vidámság járja át az olvasót, előkészítve a gazdag tartalmat.

Joób Árpád könyve, igazán hiánypótló, mert a humor, a vidámság, meglehetősen ritkán jelenik meg az életünkben.

A népdalköröknek, csoportoknak nagy segítség ez, egy-egy verseny, minősítő vagy akár „csak” valami találkozóra való felkészülés alkalmával. Precíz, pontos munka a források, gyűjtők megjelenése, és a témakörök szerinti összeállítás is. Nézzük meg, mik is ezek:

Lányokról, legényekről, így, úgy..., Szerelemről így, úgy...,

Házasságról így, úgy..., Mesék, történetek így, úgy...

Utánzások így, úgy..., Borozgatás így, úgy...

Nem tudnék méltóbb befejezést e könyvajánláshoz, mint Joób Árpád befejező gondolataiból néhányat:

„A kodályi ‚Művelt Magyarország’ érdekében, ma is perlekednek a szakemberek, mert sok helyen torz, bátoratlan vagy már alig-alig szól az ének. Bár segíthetne ez a válogatás is abban, hogy a fiatalok és idősek, lányok és fiúk megértsék, de főleg megtapasztalják a Kodály-fogalmazta hatást, vagyis az ének gyógyító, felszabadító, közösségformáló erejét”.

Jó lenne, ha e kedves, értékes könyv, esetleg ajándékként kerülhetne a népdalokat, népzenet szeretők karácsonyfája alá.

Dr. Gerzanics Magdolna

NEKROLÓG

Darvas Éva 1924–2006

Ez év májusában lett volna 90 éves *Darvas Éva*, a jeles zongoraművész és tanár, aki hosszú éveken át a Zeneakadémia Kertész utcai gyakorló iskolájának szolfézs tanára volt, s ebben a minőségben e sorok írójával sok ideig együtt dolgozott.

Az ötvenes években Kodály Zoltán kívánsága szerint az Akadémia zongora és vonós tanszak hallgatóinak meg kellett tapasztalniuk a zeneiskolai szintű szolfézs tanítást, hiszen az akkor kialakult hallásképző módszer a tanár- és művészjelöltek számára teljesen új volt, legtöbbször járatlan volt a relatív szolmizációban, tájékozatlan a magyar népzene területén.

A Kertész utcai gyakorló – mely helyileg délutánonként az ottani Általános Iskolában működött – a szakszerű, magas színvonalú zeneiskolai tanítás színhelye volt. Kiemelkedő személyiségei voltak *Darvas Éva* és *Szmrecsányi Magda*, valamint ott tanított *Eötvös Péter* édesanyja, *Szűcs Ilona*. Az igazgató *Szekeres Ferenc* – a nevét viselő kamarakórus karnagya – volt. Nagyszerű ifjúsági vonószene-kart szervezett és vezetett ott akkor *Kutasi Margit* hegedű tanár. Ki-be jártak a szakfelügyelők: *Komjáthy Manyi*, *Lenkei Gabi*, *Máthé Klári*, *Fülep Tibor* stb. Még *Kodály Zoltán* is meghallgatta a szolfézs órákat. Olyan tanulói voltak a zeneiskolának mint *Ránki Dezső*, *Kocsis Zoltán*, *Schiff András*, hogy csak néhányat említek. *Darvas Éva*val, *Szmrecsányi Magda*val hármásban hallgattuk meg a kisiskolás korában *Kocsis Zoltán*t, hogy milyenek a képességei...!

Az imént említett munkakör csak részben jelentette Darvas Éva magas színvonalú zenetanári tevékenységét, előtte, utána, és egyidejűleg hosszú ideig a IX. kerületi zeneiskolában igen eredményesen tanított zongorát. Volt kollégái és növendékei az idei évforduló kapcsán október 11-én a Ferencvárosi Ádám Jenő Zeneiskola Dísztermében emlékkoncertet tartottak. Ennek műsorvezetője a Rádió zenei szerkesztője, *Magyar Kornél*, ugyancsak Darvas Éva tanítványa volt. Szereplői sorában ilyen nevekkel találkozhatunk, mint Horváthné Patak Mária, Túrós Enikő, Antal Gábor, Benyus Péter, Kéry Tamás, Halászné Veres Zsuzsa, Arató Ágnes, Pintér Ágnes, Székely Balázs, Magyar Margit, Aczél Péter.

A róla szóló jellemzést a műsorfüzetben így olvashatjuk: „A zongoratanítás elkötelezettje volt mindvégig. Amíg egészsége engedte, szaktanácsadóként nagyon sok kollégának, növendéknek adott meghatározó élményt, segítséget az együtt töltött munkában. Éles hallásával mindig határozottan, de tapintatosan irányt tudott adni a zene lényegére, közben ízes humorával színesítette óráit és meghallgatásait.”

Mint hajdani kollégája és barátja mindig megőrzöm emlékeim között a vele töltött tartalmas és felemelő tanórákat, valamint lényének utánozhatatlan meghittségét és derűjét.

Szerepel a műsorfüzetben egy ilyen mondat is: „kitelepítési határozatot kaptak (mármost a család), amit csak tanárának, Kodály Zoltán közbenjárására vontak vissza.”

Zenei közössége megkésett főhajtással adózott Darvas Éva emlékének: tantermet, melyben – a ma Ádám Jenő nevét viselő kilencedik kerületi zeneiskolában – tanított, róla nevezték el.

Szőnyi Erzsébet

Búcsú Kemény Endrétől

Ismét egy jeles tagtársunktól búcsúzunk.

Kemény Endre karnagy, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola volt kamarazene tanára életének 90. évében távozott szeptemberben az élők sorából. A Nemzeti Zenedében folytatta hegedű tanulmányait, de tanára volt Lajtha László is. Karmesterséget Somogyi Lászlónál tanult, s 1949-től rendszeresen vezényelt különböző együtteseket. Közben az Állami Hangversenyzenekar hegedűseként is dolgozott. Fényképek tanúsága szerint ott volt a zenekarban akkor is, amikor Kodály Zoltán vezényletével a Psalmus Hungaricus hangfelvétele készült 1957-ben. Kemény Endre ekkortájt alapította meg a Bartók Béla Kamarazenekart. 1968 szeptemberétől több mint másfél évtizedig vezette a Kecskeméti Városi Szimfonikus Zenekart, mely irányításával sokat fejlődött és igen komoly művészi feladatok megoldására vált képessé. Itt egyik fő feladatának érezte, hogy a kortárs szerzőkkel bővítsé a klasszikusokra épülő

megszokott repertoárt. Különösen szívügye volt Kósa György alkotásainak gondozása. De arra is vállalkozott, hogy az 1863-ban Kecskeméten született, ma kevésbé játszott, ám a maga idején például Casals által nagyra becsült Moór Emmánuel egyik csellóversenyét is bemutassa Perényi Miklós szólójával.

Különösen nagy szolgálatot tett a Kodály-művek előadásával. Hivatásának érezte, hogy a szülőváros közönségével mennél több Kodály-művet ismertessen meg. Már 1969 decemberében előadta együttesével a Hány szvitet, amelyet ismételtén műsorra tűzött. Később ugyancsak elhangzott vezényletével, az évek során több koncerten is, a *Nyári este*, sőt egy alkalommal a sajnálatosan ritkán játszott *Szimfónia* is az 1970-es évek elején. A *Galántai táncok* természetesen gyakran visszatérő repertoárdarabja volt az együttesnek. De megszólaltatta a *Kádár Kata* ballada zenekari változatát, a *Menuetto seriot*, a *Színházi nyitányt* és a kamarazenekari *Magyar rondót* is. Ez utóbbit hamarosan a kotta megjelenése után, talán mindenki mást megelőzve. Nagy vállalkozása volt a zenekarnak a *Budavári Te Deum* és a *Psalmus hungaricus* előadása – igaz, akkor még – a Kodály Iskola Kardos Pál vezette gyermekkarával megerősített – szegedi vendégkórossal.

E sok szép művészi törekvés, elkötelezett szolgálat emlékével búcsúzzunk a hosszú és termékeny életpályát befutott Kemény Endre karnagy úrtól.

Ittész Mihály

*Kedves olvasóinknak
Kellemes Karácsonyi Ünnepeket,
jó egészségben töltendő,
eredményes, boldog, békességes
Új Esztendőt kívánunk!*

Bánffy György
KULTURÁLIS
SZALON

MAGYAR ZENE ÜNNEPE 2014
LAVOTTA JÁNOS, BIHARI JÁNOS ÉS EGRESSY BÉNI
születési évfordulójának tiszteletére

A rendezvény fővédnöke:
Dr. Batta András egyetemi tanár,
a Zeneakadémia volt rektora.

MŰVÉSZESTÉLY
AZ MTI ZENETUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK
BARTÓK TERMÉBEN
(Budapest, 1014 Táncsics Mihály u.7.)
Egressy Béni és Szigligeti Ede születésének
200-ik évfordulója alkalmából

Közreműködnek:
Zádori Mária énekművész,
Horváth Anikó és Elek Szilvia zongoraművészek,
Nemcsák Károly színművész, valamint
Sziklavári Károly zenetörténész

A műsorban Egressy Béni, Lavotta János, Bihari János, Mosonyi Mihály és Johannes Brahms zeneművei mellett Szigligeti Ede és más kortársak szövegei is elhangoznak

Jegyárak: 2.500-2.000 Ft

Jegyek válthatók előadás előtt a helyszínen vagy
a szalon@banffyszalon.hu e-mail címen és a 299-8066-os telefonszámon.
15 órai kezdettel a Zenetörténeti Múzeum kiállításait Gombos László
zenetörténész mutatja be a látogatóknak, a belépőjegyek a múzeumba
és a hangversenyre egyaránt érvényesek.

Támogatók:
Magyar Művészeti Akadémia, MTA Zenetudományi Intézet